

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, Z. Ú., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

PROFESNÍ ETIKA BEZPEČNOSTNÍCH SBORŮ

Autor práce: Filip Neudert, DiS.

Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě

Forma studia: Kombinovaná

Vedoucí práce: Mgr. František Šnitr

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2018

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v této práci.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. Františkovi Šnitrovi, za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

ABSTRAKT

NEUDERT, F. *Profesní etika bezpečnostních sborů* : bakalářská práce. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2018. 74 s. Vedoucí bakalářské práce: Mgr. František Šnitr

Klíčová slova: bezpečnostní sbory, Celní správa České republiky, etika, etický kodex, korupce, profesní etika, Policie České republiky, trestná činnost, Vězeňská služba České republiky, vzdělávání.

Bakalářská práce se věnuje problematice etiky bezpečnostních sborů se zaměřením na bezpečnostní sbory, které jsou v první linii v rámci zajišťování policejních statků, tj. vnitřní a vnější bezpečnost státu, ochrana veřejného pořádku, veřejného zdraví, státního a osobního majetku a dodržování právních norem. Jedná se o Policii České republiky, Vězeňskou službu České republiky a Celní správu České republiky.

Cílem bakalářské práce je vysvětlení základních pojmů profesní etiky, teoretické, statutární a právní vymezení bezpečnostních sborů, analyzovat dodržování a porušování profesní etiky a právních norem prostřednictvím statistických údajů v návaznosti na korupční jednání v těchto sborech a zjistit stav edukace etických norem v praxi.

V úvodních kapitolách bakalářské práce je vysvětleno základní pojmosloví zkoumané problematiky z oblasti etiky a profesní etiky. V další části je analyzována ve stručnosti historie vybraných bezpečnostních sborů a jejich konkrétní přijaté etické kodexy. Následuje analýza korupčního prostředí na základě konkrétních statistických údajů a analýzy přijatých protikorupčních opatření. V závěrečné kapitole je zpracována problematika vzdělávání pracovníků vybraných sborů a závěr vyhodnocuje navržené hypotézy.

ABSTRACT

NEUDERT, F. *Profesní etika bezpečnostních sborů* : bakalářská práce. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2018. 74 s. Supervisor of the bachelor thesis: Mgr. František Šnitr

Keywords: security corps, Customs Administration of the Czech Republic, ethics, code of ethics, corruption, professional ethics, Police of the Czech Republic, criminal activity, Prison Service of the Czech Republic, education.

The bachelor thesis deals with the topic of ethics of the security corps with the focus on the security corps which are in the first line in terms of securing the police goods, i.e. the inner and outer security of the country, the protection of civil order, public health, state and personal property and compliance with legal standards. These are the Police of the Czech Republic, the Prison Service of the Czech Republic and the Customs Administration of the Czech Republic.

The goal of the bachelor thesis is to explain the basic terms of the professional ethics, theoretical, statutory and legal definition of the security corps, analyse the compliance and violation of professional ethics and the legal norms with the use of statistical data in relation to corruption activity in these corps and to find out the level of education of ethical norms in practice.

The initial chapters of the bachelor thesis explain the basic terms of the researched topic in the field of ethics and professional ethics. The following part briefly analyses the history of selected security corps and their specific enacted codes of ethics. An analysis of the corruption environment based on specific statistical data and analyses of the enacted anti-corruption measures follow. The final chapter deals with the issue of education of the employees of the selected corps and the conclusion evaluates the suggested hypotheses.

OBSAH

ÚVOD	8
1 CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	12
2 TEORETICKÉ VYMEZENÍ PROFESNÍ ETIKY	15
2.1 Etika	15
2.1.1 Morálka	17
2.1.2 Svědomí	17
2.1.3 Sociální etika	18
2.2 Profesionální etika	19
2.2.1 Etický kodex	20
2.2.2 Deontologie	21
2.2.3 Axiologie	21
3 PROFESNÍ ETIKA BEZPEČNOSTNÍCH SBORŮ	22
3.1 Bezpečnostní sbory	22
3.1.1 Policie České republiky	23
3.1.2 Vězeňská služba České republiky	24
3.1.3 Celní správa České republiky	25
3.2 Profesionální etika bezpečnostních sborů	26
3.2.1 Etický kodex Policie České republiky	31
3.2.2 Etický kodex Vězeňská služba České republiky	34
3.2.3 Etický kodex Celní správy České republiky	35
4 NEDODRŽOVÁNÍ PROFESNÍ ETIKY PŘÍSLUŠNÍKY BEZPEČNOSTNÍCH SBORŮ	38
4.1 Korupce	38
4.2 Korupce v české společnosti	41
4.3 Právní kvalifikace korupce	44
4.4 Porušení právních norem a etického kodexu	47
4.5 Vztah veřejnosti a bezpečnostní sbory	53

5 EDUKACE PROFESNÍ ETIKY V RÁMCI ODBORNÉ PŘÍPRAVY	55
5.1 Policie ČR	55
5.2 Vězeňská služba ČR	55
5.3 Celní správa ČR	56
ZÁVĚR	57
SEZNAM ZKRATEK	60
SEZNAM TABULEK A GRAFŮ	61
PŘÍLOHY	62
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	72

ÚVOD

K zajištění potřebného kontinuálního vývoje společnosti, tedy kladného fungování státu, aby nedocházelo k diskontinuitě rozvoje, je zapotřebí zajištění klidu, veřejného pořádku a vnitřní bezpečnosti. K tomuto slouží řada přijatých norem, jejichž dodržování je nutno v určitých případech vynutit i represí. A právě k naplnění těchto podmínek slouží, sloužily a budou sloužit veřejné sbory, které působí zásadně dovnitř České republiky.

To co činí tyto sbory veřejnými, je jejich veřejnoprávní charakter, jak co do jejich zřízení, které se děje zákonem, tak i co do obsahu činností, které jsou regulovány zákonnými předpisy, především správním právem, přičemž jejich zřizovatelem je stát nebo obce. Moderní společnost a její příslušné sbory se organizují podle principu dělby práce a vzájemné spolupráce. Lidé se zapojují do velké řady specifických činností. Zatímco ve svém normálním a běžném životě se řídí určitými běžnými a všeobecnými normami, jejich profesionální činnost a speciální odborná aktivita vyžaduje podstatně odbornější vědomosti a orientaci.

Naproti tomuto cílem veřejných sborů je dodržování vlády zákona, což zahrnuje dvě samostatné, ale velmi propojené povinnosti, tj. zabezpečit dodržování zákonů přijatých zákonodárným parlamentem a s tím související povinnost přísně se pohybovat ve stanovených zákonných mezích v rámci daných oprávnění. Dodržování zákonů znamená zaměřovat se na to, co mají veřejné sbory dělat, ale i jak to dělají. Při plnění svých povinností musí respektovat individuální občanská práva, včetně lidských práv, svobod a vyvarovat se svévolného nebo protizákonného jednání. Tento pohled představuje chápání vlády zákona a také pojetí činnosti a cíle veřejných sborů v demokratickém státě a společnosti. Nutně se vyžaduje, aby ti, kteří zákony tvoří, schvalují a aplikují v životě společnosti, sami tyto zákony dodržovali. Aby nedošlo k situacím, že při nedodržení a vyrovnání se s důsledky nezaspala či zapracovala státní nebo bezpečnostní „autodafé“.¹ Jinými slovy, veřejné sbory musí dodržovat zákony, které samy prosazují. Úloha těchto sborů je přitom tak významná, že už ze samotného

¹ Výraz, který se za dob inkvizice původně znamenal „akt víry“, spočívající ve veřejném upalování kacířů, se v přeneseném významu v současné době používá i pro likvidaci nepohodlných osob.

jejich chování je možno usuzovat úroveň demokracie ve státě a společnosti, která je důležitá pro další rozvoj.

Organizace a činnost veřejných sborů je plně financována z veřejných zdrojů, tudíž je podle Ústavy České republiky² veřejnou službou. Poskytují službu veřejnosti v oblasti bezpečnosti, ochrany majetku a osob a zajišťují výkon práva. V obecné horizontální rovině jsou veřejné sbory srovnatelné s veřejnou službou poskytovanou úřady prostřednictvím státních úředníků, s provozem knihovny, s odvozem komunálního odpadu a s dalšími službami pro veřejnost, tedy činnostmi, které jsou finančně zajišťovány ze státního nebo krajského rozpočtu, případně z obecní pokladny.

Ve vertikální rovině je však organizace a činnost veřejných sborů daleko sofistikovanější ve srovnání s ostatními veřejnými službami. Tento stav je dán tím, že mají zákonem pevně stanovená pravidla při zajišťování výkonu práva ve státě, tj. zajišťují veřejný pořádek a vnitřní bezpečnost a prosazují zákony České republiky. V souvislosti s těmito úkoly mají řadu oprávnění, které výrazně umožňují represivně zasahovat do práv a svobod členů společnosti, a to od vstupu do soukromých prostor, přes formu donucení prostřednictvím fyzického násilí a v krajním případě mohou dokonce zbavit člověka života. Měly by však usilovat o to, aby vůbec tyto situace nenastaly a nemusely k těmto prostředkům sáhnout. Navíc všechny veřejné sbory nejsou totiž veřejně v tom smyslu, že by na základě vnějších znaků mohla být možnost identifikace jejich příslušníků.

Činnost veřejných sborů se posiluje tím, jakou podporou veřejnosti disponuje, a tady dochází k určitým disproporcím, neboť některé představy o činnosti sborů jsou zkreslené, a to v důsledku utajení pracovních režimů před veřejností nebo vlivu masmédií. K deformacím dochází v těch případech, kdy lidé nemají žádnou konkrétní představu o náplni a způsobu práce nebo jsou hodně ovlivněni televizními seriály a při setkání s realitou následně dochází ke zklamání (nejmarkantnější jsou případy z oblasti zdravotnictví). Osobní vztah jedince k veřejným sborům se také formuje na základě pozitivního nebo negativního, anebo oprávněného negativního³ poznání v rámci svého jednání. Své sympatie nebo antipatie prezentuje následně v sociální skupině, jíž je

² ČESKO. Ústavní zákon č. 1/1992 Sb. Ústava České republiky. In *Sbírka zákonů, Česká republika. 1992*, částka 1, s. 1 – 16.

³ Úmyslná porušení zákona České republiky.

členem. Pokud skupina přijme tyto názory za své, začne se vytvářet sub názor vůči společnosti a případně i jiná stanoviska podpory veřejných sborů.

Je zřejmé, že vztahy mezi veřejnými sbory a jednotlivými členy společnosti nedosáhnou nikdy ideálního stavu. Budou se vždy řídit momentálními situacemi, a to zda jedinec tyto sbory potřebuje nebo je nepotřebuje pro řešení svého problému, anebo je ovlivněn názory, které prezentují představitelé moci zákonodárné a výkonné, politických stran a hnutí, firem, spolků a sociálních skupin.^{4,5}

Nejmarkantnějšími případy rozporuplnosti názorů a reakcí ve společnosti na činnost veřejných sborů byla reakce veřejnosti na pořádání technoparty CzechTech u Mlýnce na Tachovsku (rok 2005) a technoparty u Osečku na Nymbursku (rok 2017).

V prvním případě Policie České republiky (dále Policie ČR) proti účastníkům technoparty CzechTech 2005 zasáhla, při němž bylo zraněno několik lidí. Zásah byl zdůvodněn rušením nočního klidu a jednáním účastníkům pod vlivem drog a alkoholu. Kritici zásahu jej považovali za neadekvátní a negativně se vyjádřili i někteří zákonodárci, kteří dokonce hovořili o krizi a ohrožení demokracie a chtěli o tom jednat s prezidentem ČR a v Parlamentu ČR.⁶ Bezpečnostní složky a jejich reprezentanti, zvláště pak ministr vnitra, naopak hájili policejní postup a žádali o zpřísnění legislativy.

V druhém případě Policie ČR proti účastníkům nelegální technoparty nezasáhla, jen je vyzvala, aby akci ukončili, ti však na výzvu nereagovali a pokračovali v hudební produkci. Policie ČR dle jejího vyjádření nezasáhla z toho důvodu, že na místě je mnoho lidí pod vlivem alkoholu a drog a nemohou z místa odjet.⁷ Podle bleskového veřejného průzkumu 85 % dotázaných občanů nesouhlasilo s postupem Policie ČR. Zastávali názor, že porušila zákon a měla proti účastníkům zasáhnout.⁸

⁴ Příkladem je rok 2017, kdy proběhla velmi diskutabilní reforma Policie České republiky, kterou se intenzivně zabývali jak představitelé jednotlivých politických stran, tak Parlament České republiky.

⁵ Na internetu nelichotivé vyjádření majitele firmy ROHLÍK po zásahu cizinecké policie ve firmě proti nelegálnímu zaměstnávání cizinců [online]. Praha : CZECHCRUNCH, 2017 [cit. 2017-03-09].

Dostupné z WWW:<<https://www.czechcrunch.cz/2017/03/cizinecka-policie-zasahovala-v-rohlik-cz-chovali-se-jak-stb-pise-tomas-cupr/>>.

⁶ PEHE, J. Czech Tlach. *Deník PRÁVO* (zpráva zpravodajství ČTK) [cit. 2005-08-03], s. 15.

⁷ *Technoparty na Nymbursku skončila, policie zasahovat nemusela* [online]. Praha : Právo, 2017 [cit. 2017-07-30].

Dostupné z WWW:<<https://www.novinky.cz/krimi/444896-technoparty-na-nymbursku-skoncila-policie-zasahovat-nemusela.html>>.

⁸ Televizní noviny TV NOVA, dne 30. 7. 2017.

Uvedené kauzy nejsou ojedinělé, v blízké historii by se našlo mnoho dalších případů, které poškodily renomé veřejných sborů a podstatně zkreslily veřejné mínění ve společnosti. Veřejnost je ovlivněna také tím, jakým způsobem přistupují k nápravě vzniklých problémů příslušníci sborů, zda jejich přístup v průběhu likvidace má profesionalitu, i když se pohybují na hranici života a smrti, a to nejen oni, ale i osoby, které jsou předmětem řešení. Při svých činnostech se řídí pravidly, jejichž mantinely nastavuje zákonná úprava, na druhé straně co není v zákoně zakázáno je povoleno, tudíž některé formy chování a jednání nad rámec zákona by měly podléhat určitým profesním etickým normám.

Práce ve veřejných sborech je z jednoho úhlu pohledu stejná jako každé jiné zaměstnání, má svůj fond pracovní doby, je odměňována penězi, avšak z druhého úhlu pohledu je bezesporu specificky odlišná a klade daleko větší nároky na fyzickou, psychickou a morální odolnost. Pokud příslušník sboru podlehne tlakům a poruší právní nebo morální normy, poškozuje tím důvěryhodnost nejen veřejných sborů, ale i jejich příslušníků v očích veřejnosti a znehodnocuje tak dobrou práci svých kolegů. Právě těmito negativními porušeními se nejvíce zabývají média, i když nutno přiznat, že sdělují i kladné příklady, a tím ovlivňují veřejné mínění. Především mainstreamová média, která se prezentují jako absolutně nezávislá, i když jsou pod vlivem finančního kapitálu, vytvářejí názorové proudy v různých sociálních vrstvách, které nemusí být vždy příznivé vůči sborům. A právě dodržováním zákonů a profesních etických norem je hlavní předpoklad zlepšení obrazu ve společnosti o prospěšnosti veřejných sborů.

1 CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Veřejné sbory představují speciální fenomén, který je nejen nutný, ale dokonce nezbytný v každé moderní společnosti. Pečují o to, co bývá označováno jako tzv. policejní statky, tedy o obranu státu, ochranu státního a osobního majetku, veřejné bezpečnosti, bezpečnosti osob, zajištění klidu a mravnosti ve společnosti, ochranu veřejného zdraví a provádějí další činnosti potřebné pro rozvoj státu a společnosti.⁹ Je samozřejmé, že policejní statky jsou chráněny i dalšími orgány veřejné moci, a to především exekutivními a soudními, ale tyto svou činnost vykonávají až v druhé fázi řešení.

Funkcím a úkolům, které veřejné sbory plní, odpovídá jejich statut a organizační uspořádání. V principech, na nichž je budována veřejná správa, do které bývají zařazeny, se uplatňuje princip centralizace, princip monokratický spojen s principem jmenování a princip služební s okamžitou možností uvedení v činnost. Veřejné sbory jsou řízeny s jednoho centra ministerstvem, ministrem či vládou a přímo pak příslušnou organizační složkou, respektive ředitelem toho kterého sboru.¹⁰

Součástí veřejných sborů ve smyslu zákona¹¹ jsou bezpečnostní sbory, které se veškerou svou činností podílí na dodržování policejních statků a nesou i největší primární díl odpovědnosti vůči veřejnosti, a mezi nimi také Policie ČR, Celní správa České republiky (dále jen Celní správa ČR) a Vězeňská služba České republiky (dále jen Vězeňská služba ČR). Při svých činnostech se mohou pohybovat jen v mezích zákonných norem a nstavbová činnost je dána na uvážení vedení jednotlivých složek nebo na zasahujících jednotlivcích. Z těchto důvodů by měla fungovat osobní autocenzura jednání a chování, která musí být podřízená určitým obyčejům, mravním normám a nepsaným zákonům, jednoduše shrnuto, která by měla směřovat určitému profesnímu jednání a chování, tj. profesní etice daného sboru.

Negativní pohled veřejnosti na bezpečnostní sbory se vytváří v současné době také vlivem fenoménu, někdy působícího i jako zaklínadlo, zvaného korupce ve veřejné

⁹ MATEK, P., ŠKODA, J., VAVERA, F. *Veřejné sbory*. Praha, 2011, s. 2.

¹⁰ MATEK, P., ŠKODA, J., VAVERA, F. *Veřejné sbory*. Praha, 2011, s. 19.

¹¹ ČESKO. Zákon č. 361/2003 Sb. o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů. *In Sbíрка zákonů, České republika. 2003, částka 121, s. 5850.*

správě, do které jsou tyto sbory začleňovány. Korupce je občany České republiky považována za jeden z nejzávažnějších společenských problémů a korupce mezi příslušníky bezpečnostních sborů je o to více alarmující, že právě tito by měli být těmi, kdo korupci odhalují, a ne se na ní podílejí. V žebříčku indexu vnímání korupce Transparency International Česká republika se v roce 2016 Česká republika umístila na 47 místě ze 176 zemí světa,¹² a to není zas tak lichotivý výsledek.

Na základě uvedených okolností a problémů týkající se bezpečnostních sborů, a to zákonem určených podmínek činností, jednání a chování, centrální řízení, pohled veřejnosti z hlediska podpory, korupce ve veřejné správě a v neposlední řadě z pohledu činností a chování příslušníků mimo zákonem stanovených standardů, jsem se rozhodl pro téma bakalářské práce – **Profesní etika bezpečnostních sborů**. Další důvod byl také ten, že k tomuto tématu mám blízko z hlediska své profese.

Etika je věda, která podle mého názoru prostupuje všemi oblastmi našeho společenského života a lze se s ní setkat v mnoha případech, ať se již jedná o veřejný nebo soukromý sektor společnosti. Vnímáme jí při vystupování ve společnosti, jednání na úradech nebo mluvíme o etice určitých profesí, které dodržují historická nebo vytvořená pravidla jednání a chování, tedy profesní etiku. Ta by měla také být pravidlem u bezpečnostních sborů jako nástavba nad zákonem stanovenými pravidly. Vybrané téma bakalářské práce se úzce dotýká této problematiky. Cílem práce je pohled na profesní etiku bezpečnostních sborů se zaměřením na postavení jednotlivých etických kodexů v systému, který je ohraničen zákony a podléhá velení nadřazených složek nebo jmenovaného jedince.

Stanovil jsem hypotézy a chci je ověřit: **„Má profesní etika, zvláště pak etické kodexy, své místo v systému chování a jednání, který je striktně ohraničen zákonem? Je nutné, aby etické kodexy byly předmětem vzdělávání u příslušníků bezpečnostní sborů? Napomáhá profesní etika vytvářet příznivý obraz bezpečnostních sborů v očích veřejnosti?“**

¹² Transparency International Česká republika. *Výroční zpráva 2016* [online]. Praha : TRANSPARENCY INTERNATIONAL ČR, 2016. Dostupné z WWW:<<https://www.transparency.cz/wp-content/uploads/V%C3%BDro%C4%8Dn%C3%AD-zpr%C3%A1va-Transparency-International-%C4%8Cesk%C3%A1-republika-2016.pdf>>. s. 9.

Verifikace stanovených hypotéz bude probíhat na základě získaných informací, a to rozborem veřejně dostupných dokumentů vztahujících se k bezpečnostním sborům, interních dokumentů jednotlivých sborů a nadřízených ministerstev, právních norem, veřejně dostupných statistik o trestné činnosti příslušníků bezpečnostních sborů, zveřejněných etických kodexů, základních vzdělávacích programů a dalších dokumentů. Rozbor těchto dokumentů bude probíhat nejen kvantitativním, ale i kvalitativním přístupem a metodou popisu, vysvětlení a porovnání bude formulován závěr tak, aby byly zodpovězeny stanovené hypotézy, ať již v kladném nebo negativním smyslu.

V úvodu byla v obecné rovině nastíněna problematika veřejných sborů, jejich ukotvení v právním řádu České republiky a úkoly z tohoto postavení vyplývající, postavení ve společnosti a stav veřejného mínění jak jednotlivce, tak sociálních skupin (uvedeny příklady diametrálních rozdílů) a nastíněn další vývoj.

Obsah bakalářské práce, mimo úvodu a závěru, jsem rozčlenil do pěti kapitol:

- cíl a metodika bakalářské práce – stanoven cíl a hypotézy bakalářské práce,
- teoretické vymezení etiky a profesní etiky – teoretické vymezení pojmů etika, morálka, svědomí, profesní etika, etický kodex, deontologie a axiologie,
- profesní etika bezpečnostních sborů – rozbor etiky bezpečnostních sborů (Policie ČR, Vězeňská služba ČR a Celní služba ČR) a rozbor jednotlivých etických kodexů těchto bezpečnostních sborů,
- nedodržení profesní etiky příslušníky bezpečnostních sborů – definuje pojem korupce a korupci v české společnosti, vymezuje právní kvalifikaci korupce, uvádí statistické údaje při porušení zákonů a etického kodexu, analyzuje vztah občanů k bezpečnostním sborům, analyzuje působení medií na veřejné mínění,
- edukace profesní etiky v rámci odborné přípravy – výuka profesní etiky a etického kodexu, provedení seznámení zaměstnanců s etickým kodex při zavedení do praxe.

V závěru jsou bakalářské práce je uskutečněno shrnutí analyzovaných informací získaných z literaturních zdrojů, dokumentů jednotlivých bezpečnostních složek, uveřejněných statistických údajů a na základě těchto podkladů provedeno zhodnocení stanovených hypotéz.

2 TEORETICKÉ VYMEZENÍ ETIKY A PROFESNÍ ETIKY

Člověk je jistě živočich společenský a z tohoto statutu vyplývá, že nemůže žít jinak než v nějaké sociální skupině – obec, město, náboženská, sportovní a zájmová sdružení a další shluky lidí se stejným názorem nebo zájmem. Už jen k tomu, aby se biologicky rozmnožoval, potřebuje druhého, a aby ve světě obstál, potřebuje také druhých osob. Mezi jednotlivci dochází k navazování interpersonálních vztahů, působí vzájemná komunikace a etika tento systém vztahů reguluje a podřizuje nejen společenským zákonům, ale i veřejnému mínění. Chce objevit, podle čeho poznáme, zda chování nebo jednání je mravně hodnotné, anebo není, a zdali je v souladu s normami společnosti. Etika musí být vůdčím principem v jakémkoli společenském procesu a nesmí se chápat jako fixní seznam božích či jiných příkazů, ale jako mnoho pravidel a způsobů jednání měnících se dynamicky v čase, v konkrétní sociální skupině, na konkrétním místě, za určitých podmínek soužití. Etika je základním kamenem profesní etiky, která představuje pravidla chování a jednání jednotlivců v konkrétních oborech lidské činnosti. Pravidla nejsou stanovena zákonnou normou, ale jsou dána tradicí nebo novodobě vytvořena.

2.1 Etika

Předpokládá se, že každý jedinec společnosti má ponětí o tom, co je dobro a co je zlo, a že dobro se konat má a zlo se konat nemá. S touto replikou je úzce spojena etika, která je jednou z nejstarších teoretických disciplín, která vznikla jako součást filozofie. Je tedy vědou o morálce a morálka je předmětem jejího zájmu. Člověk si jí vytvořil jako nástroj na zkoumání toho, co je pro něj v praktickém životě nesmírně důležité. Prameny norem etického chování musíme hledat v samotné lidské přirozenosti, neboť každý člověk v běžném životě nějakou etiku používá.

Etika je jednou z nejstarších teoretických disciplín, která vznikla jako součást filozofie. Zásluhou Aristotela se začala vztahovat pouze na mravnost a v podobě slova etika na filozofickou disciplínu, zabývající se mravností a mravními ctnostmi člověka. Termín „etika“ pochází z řeckého „éthos“, které se v první řadě týká zvířat a označuje místo jejich pastvy nebo stáj. Z etymologického hlediska znamená zvyk, mrav nebo

významu k člověku pak společné místo na bydlení a zaměstnání, kde se ve vzájemných vztazích vytvářely společné obyčeje a mravy závazné pro celek i pro jednotlivce.¹³

Etika je filosofický směr, který se zabývá morálními povinnostmi a závazky, hodnocením toho, co je dobré a co je špatné, z tohoto hlediska bývá označována za nauku o morálce. Někteří autoři chápou etiku jako teorii mravnosti, jejímž předmětem je zkoumání zákonitosti mravního chování jednotlivců a společnosti, a z toho vyvozují, že je nadřazena morálce.

Studiem mravního chování, mravního cítění, mravních hodnot a norem i mravních povinností se zabývá etika jako vědní disciplína. U mravního hodnocení svému jednání nebo jednání jiných lidí přiřazujeme určitou mravní hodnotu. Když mravně hodnotíme lidské jednání, vždycky předpokládáme, že jednající dospěl k užívání rozumu a že poznává rozdíl mezi dobrem a zlem. To znamená:

- předpokládáme, že každý nějak ví, co je dobré a co je špatné, alespoň ve všeobecném smyslu. To nevylučuje, že v jednotlivém případě mohou mít lidé o dobru a zlu zcela rozdílné názory;
- předpokládáme také, že každý rozhodně ví, že dobro je nutno konat a zlo nekonat. Je tu vědomí, že mravní nárok dobra má povahu nepodmíněné závaznosti. Toto všeobecné poznání dobra a zla, které spontánně a samozřejmě předpokládáme ve styku s lidmi, označujeme běžně jako svědomí.¹⁴

Při možném vymezení pojmu, předmětu a významu etiky se setkáváme s různými definicemi od různých autorů vysvětlujících filosofické otázky etiky. Ty se dají shrnout do obecného konstatování. Etika, která popisuje pouze mravní hodnoty, např. jak probíhá rozhodování, co obsahují mravní hodnoty, nazýváme deskriptivní (popisnou) etikou. Dále etiku rozdělujeme na etiku individuální, která zahrnuje morální otázky jednotlivce, a etiku sociální, jež zkoumá mravní život a normy různých společenství, sociálních skupin a společenských činností.¹⁵

¹³ ANZEBACHER, A. *Úvod do etiky*, 1994, s. 17.

¹⁴ ANZEBACHER, A. *Úvod do etiky*, 1994, s. 14.

¹⁵ ADAMOVIČ, L., DUDÁK, V., VENTURA V. *Základy filosofie, etiky a společenských věd*. Praha, 2004, s. 126.

2.1.1 Morálka

V životě se velmi často dostáváme do situací, které řešíme instinktivně, na základě okamžitého popudu. Přitom se jedná o klíčové mravní situace, kdy svým morálním nebo nemorálním jednáním významně ovlivňujeme život svůj i jiných. Toto jednání hodnotí morálka z hlediska dobra a zla, a to porovnáním se svědomím člověka.

Definovat jí můžeme jako specifické schopnosti člověka nechat se vést pouze vlastním svědomím jako jediným motivem volby, tj. „volit povinnost“. To ovšem předpokládá schopnost posuzovat. Nikoli vše objektivně existující, ale především záměrně chtěné z hlediska dobra a zla. Ale také svobodně volit, a tedy řídit se tímto posouzením.

Pojem morálka (je odvozen z latinského výrazu „moralitas“, což vyjadřuje význam správné jednání, a od slova mos, moris, které vyjadřuje mrav) znamená celkovou představu správného jednání ve společnosti. Bývá chápána jako soubor daných hodnot, principů, norem a ideálů, který specifikuje, co je vhodné nebo nevhodné pro určenou sociální skupinu.

Zjednodušeně řečeno, morálka je souhrn pravidel, co se v dané společnosti, vrstvě, sociální skupině prostě dělá a nedělá. Tato pravidla společenského chování se v daném prostředí vytvářejí v souladu s tradicemi a společenskými konvencemi, které zavazují individuální svědomí každého člověka.¹⁶

2.1.2 Svědomí

Svědomí je vnitřní instance, která vede soudy člověka o tom, co sám způsobil nebo co se chystá způsobit. Projevuje se jako „vnitřní výčitka“ s pocitem viny. U každého jedince se projevuje rozdílně a s různou emoční intenzitou.

Svědomí mají v sobě „zabudováno“ od narození všichni lidé, i když každý jinak otevřené nebo zablokované, kdy výčitky jsou silně potlačeny, a když se u těchto osob náhodou objeví, tak je zaženou zpět do útrob svého ega. Svědomí je jedním z nedůležitějších orientačních bodů v lidském životě a umožňuje člověku mravně jednat v pravém slovu smyslu.

¹⁶ RADVAN, E. *Úvod do filozofie*. Brno, 2004, s. 11.

Skutečnost, že existuje svědomí, však v žádném případě neznamená zbytečnost přijatých norem a zákonů. Tvrzení, že normy jsou pro nedospělé a nezralé osoby, není pravda. Obecně můžeme říci, že svědomí je pro člověka závazné. Nesmí se nikdy stát pravidlem, aby svědomí bylo postaveno nad platnost norem a zákonů, tudíž nemůže vznikat zásadní rozpor mezi svědomím a státním zákonem. I když ve výjimečných případech se můžeme setkat s odmítnutím poslušnosti zákonu kvůli svědomí (např. odmítnutí vojenské služby se zbraní). Více konfliktů mezi svědomím a státním zákonem může vznikat v nedemokratických státních systémech.

V obecné rovině můžeme shrnout uvedené údaje v krátkou definici: svědomí je povědomí o současné existenci dobra a zla a schopnost rozlišit, co je správné a co špatné. Svědomí vychází z předpokladu, že každý duševně zdravý a svéprávný člověk ví, že by měl konat dobro a zla se vyvarovat.¹⁷

2.1.3 Sociální etika

Sociální vlivy, učení a individuální zkušenosti podléhají veškerým lidským vlivům, včetně těch vrozených. Nejtrvalejší a nejhlubší následky u individuálních potřeb nebo motivů zanechává socializace. Jedná se proces, jímž si člověk coby člen určité společnosti osvojuje kulturu, mravy, morálku, obyčeje, dovednosti a postoje této společnosti. Jedinec se podřizuje vlivu sociální skupiny a přebírá od ní veškeré zásady a hodnoty, ať již pozitivní nebo negativní, a podřizuje se skupinové kultuře, chování, jednání a vyznává skupinový žebříček hodnot. Přitom se musí rozhodnout, zda svou osobní etiku, své osobní morální zásady a své jednání podřídí etice skupinové, zda ji přijme nebo nepřijme a zda se bude podle ní chovat a jednat.

Sociální etika je učení o normách správného jednání v sociální oblasti, tj. o jednání společenských útvarů i jednotlivého člověka ve vztahu ke společenským útvarům, jejich je členem, na rozdíl od individuální etiky jako nauky o normách jednání jednotlivce jako takového v jeho poměru k bohu, k sobě samému a k bližním, bez ohledu na společenskou vázanost.¹⁸

¹⁷ NESVADBA P. *Policejní etika*. Plzeň, 2009, s. 27.

¹⁸ BRUGGER, W. *Filosofický slovník*. Praha, 2006, s. 393.

2.2 Profesní etika

Během historického vývoje lidské společnosti vznikalo mnoho profesí a v novodobé historii mnoho různých povolání. Tyto profese a povolání si při svém vývoji vynutily pro svůj růst, pro své zachování, prosperitu a životaschopnost vnitřní systém obyčejů, které se v další fázi přeměnily v závazná pravidla a normy určující, jak má člen společnosti se chovat a jednat, jak má plnit své povinnosti a řídit svou činnost.

Pojem profesní etika může být zavádějící, když může vést ke směšování s obecnými morálními pravidly. Takové pojetí pak vede k mylným závěrům, podle nichž je nejdůležitější, abychom se k sobě chovali slušně. Pod pojmem profesní etika je třeba rozumět kodifikované standardy řádného výkonu jednotlivých profesí a povolání, neboť každá profesní skupina si vytváří své vlastní normy a principy. Následně apeluje na své členy, aby s těmito standardy ztotožnili, ty společnosti profesně charakterizují a reprezentují na veřejnosti.

Profesní etika je součástí aplikované etiky a zároveň sebereflexí samotné skupiny. Je chápána na dvou základních úrovních, a to individuální a institucionální. Toto základní členění vychází z norem a pravidel zosobněných jak jednotlivcem, tak profesní skupinou.

„Pojem profesní etika můžeme definovat jako soustavu vybraných hodnot, norem, principů, povinností a činností, jejichž posláním a úkolem je přispívat v dané profesi k formování žádoucího typu jednání. Obsahem profesní etiky by měla být především:

- explikace hodnotového systému, žádoucího pro danou profesi,
- explikace charakteru povinností – tj. mravních norem a mechanismů, které regulují uskutečňování těchto hodnot,
- hledání optimálních forem pro interiorizaci norem a principů profesní etiky daného oboru a měla by obsahovat kromě logického zdůvodnění a ospravedlnění svých norem také určitý výcvik v její aplikaci.“¹⁹

¹⁹ HERZOGOVÁ, Z. *Základy filosofie a profesní etiky*. Praha, 1999, s. 106.

Mravní zásady a hodnoty profesní etiky bývají formulovány v etickém kodexu jednotlivých společenství, který se obsahově liší dle vykonávaných činností a jeho cílem je, aby práce, kterou skupina vykonává, odpovídala nárokům na ní kladeným.

2.2.1 Etický kodex

Kodexem se obecně rozumí systematicky zpracovaný soubor norem a předpisů, které nejsou upraveny zákonnými ustanoveními a které vymezují a upravují vztahy mezi členy určité skupiny lidí. Vztahuje se na veškerou činnost člověka v dané situaci, v určitém společenství, a vymezuje obecný požadavek na jeho mravnost.

Jedním z nejstarších uváděných předchůdců kodexů, obsahujícím etické a morální zásady, je „Desatero božích přikázání“, které je chápáno jako soubor určitých pravidel s vysokým stupněm autority. Začátek prvních kodexů je možno hledat již v dávné historii lidstva, především pak ve starém Řecku. Odtud také pochází kodex, který byl jako první zformulován do podoby písemného kodexu, a to Hippokratova přísaha v lékařství. V období feudalismu byl zaznamenán velký nárůst různých morálních kodexů vztahujících se ke společenství rytířů, mnichů, soudců nebo profesních cechů. V průběhu další historie se kodexy začaly vyvíjet až do současnosti, některé zanikly, jiné se naopak objevily zcela nové. Tak jak je známe v dnešní podobě, prošly svým vývojem od uváděných prvních kodexů přes jejich několikeré úpravy, a to vzhledem k měnící se společnosti a požadavkům na samotné profese. Na základě těchto kodexů se v průběhu tohoto století vytvářely různé druhy profesní etiky, od profesní etiky lékařů, soudců, firem, sportovců, až po profesní etiku bezpečnostních sborů.

Hlavním důvodem k vytvoření etického kodexu je jasně stanovit principy a pravidla etického jednání členů společenství nebo organizace, ať již navenek nebo uvnitř vůči sobě navzájem. K dalším důvodem vytvoření etického kodexu je zakotvit důležité zásady postupu, posílit profesní identitu a odpovědnost členů. Významem etického kodexu společenství nebo organizace tak zdaleka není jen vnější obraz, ale také dává najevo, jaké chování a jednání je očekáváno od jednotlivých členů, a to bez rozdílů jejich postavení. Tudíž vymezuje standardy profesionálního jednání a stanovuje, jak se společenstva a organizace mají chovat v eticky obtížných situacích, které přinášejí každodenní rutina.

Profesní etika zahrnuje profesní axiologii a deontologii. Tento výčet tvoří obsah etického kodexu té či oné profese.²⁰

2.2.2 Deontologie

Deontologie, termín pochází z řeckého slova *to deon* – vyžadované, povinné, povinnost, zahrnuje oblast etiky, kdy základním předmětem zkoumání je problematika povinností a morálky.

V užším slova smyslu ji považujeme za tu část etiky, která se zabývá právními, profesionálními, morálními povinnostmi, společenskými situacemi a pravidly chování vůči jiným členům společnosti. Tvrdí, že člověk by měl jednat a rozhodovat se podle jasně daných zásad povinnosti a neměl by posuzovat správné a nesprávné podle důsledků. Pojem deontologie se užívá v mnoha profesních etikách, také je frekventovaný v profesní etice bezpečnostních sborů.

2.2.3 Axiologie

Axiologie (někdy je označována i termínem *timologie*), termín pochází z řeckého *axios* – rovnocenný, zasloužený, je nauka o hodnotách a hodnocení, jedná se o moderní filozofickou disciplínu, tzv. filozofii hodnot.

Axiologie je založena na interakci mezi subjektem a objektem a jeho hodnocení. Cílem je objevit, jak objekt uspokojuje naše potřeby a jestli poskytuje radost či potěšení. Nejde přitom jen o potravu, úkryt či ošacení, skutečnost příjemnou nebo nepříjemnou, ošklivou či krásnou. V oblasti profesní etiky pak jde především o vnitřní přesvědčení vykonavatele profese o správnosti výkonu práce.

²⁰ HERZOGOVÁ, Z. *Základy filosofie a profesní etiky*. Praha, 1999, s. 106.

3 PROFESNÍ ETIKA BEZPEČNOSTNÍCH SBORŮ

3.1 Bezpečnostní sbory

Veřejné sbory, které jsou nedílnou součástí společnosti, plní úkoly k zajištění obrany a ochrany tzv. policejních statků. Jedním z jejich znaků je, že s jejich činností je spojována možnost použití donucení ve smyslu násilného fyzického přinucení dodržování právních norem nebo odvrácení hrozícího nebezpečí. Jde o opatření pro tyto sbory typické, ale rozhodně nejde o výlučnou formu činnosti, měly by se využívat rozhodně co nejméně. „V konkrétním případě je použití donucovacích prostředků ultima ratio,²¹ uchýlit se k nim lze, až na výjimky, teprve v případě, že selžou jiné mírnější prostředky.“ Smyslem činnosti přitom vždy je sloužit veřejnosti, ať už svoje úkoly realizuje prostředky donucovacími nebo jinými.²²

Vedle těchto činností, které jsou hlavní, základní, plní většina veřejných sborů také funkci orgánu veřejné správy tím, že vydávají konkrétní správní akty, provádějí kontrolu apod. Jde o funkce, které jsou vedlejší i v kvantitativním smyslu, a vlastním posláním je zabezpečovat policejní úkoly. Některé z nich působí v různém rozsahu také jako orgány činné v trestním řízení.²³

Veřejné sbory pokrývají a působí na území celého státu. Vnitřní organizační struktura těchto složek bývá stanovena příslušným ministrem, ředitelem daného sboru, případně jiným služebním funkcionářem, výjimečně vládou, v některých případech i se souhlasem Poslanecké sněmovny nebo jejího výboru. V čele stojí jeden funkcionář, který sbor řídí, rozhoduje a nese politicko-právní odpovědnost za jeho fungování.

Součástí veřejných sborů jsou bezpečnostní sbory, které jsou definované zákonem. „Bezpečnostním sborem se rozumí Policie České republiky, Hasičský záchranný sbor České republiky, Celní správa České republiky, Vězeňská Česká republika, Bezpečnostní informační služba a Úřad pro zahraniční styky a informace.“ V čele sboru je generální ředitel a u policie policejní prezident.²⁴

²¹ Poslední rozhodnutí, řešení či opatření.

²² MATEK, P., ŠKODA, J., VAVERA, F. *Veřejné sbory*. Praha, 2011, s. 4.

²³ MATEK, P., ŠKODA, J., VAVERA, F. *Veřejné sbory*. Praha, 2011, s. 5.

²⁴ ČESKO. Zákon č. 361/2003 Sb. o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů. *In Sbíрка zákonů, Česká republika. 2003, částka 121, s. 5850.*

Jak uvádí první kapitola bakalářské práce, tak se další část bakalářské práce bude zabývat jen bezpečnostními sbory, které plní úkoly na úseku policejních statků v primární linii a nesou největší tíhu zajištění úkolů na tomto úseku, a to Policií ČR, Vězeňskou službou ČR a Celní správou ČR.

3.1.1 Policie České republiky

Po rozpadu Rakousko-Uherska v roce 1918 převzala Československá republika zřízení státních policejních úřadů. Další organizační struktura pak vycházela z rakouského systému, obsahovala složku státní policie a četnictva a složku obecní policie. V následujícím období však nebyla dostatečně zajištěna kooperace mezi státní policií a dalšími bezpečnostními složkami, tj. četnictvem a obecní policií, zejména při řešení kriminálních případů. Proto se uskutečnily v polovině 30. let 20. století reorganizační změny, kdy došlo k odstranění organizační roztržičnosti policejních složek a vytvoření jednotného uniformovaného i neuniformovaného sboru. Oba sbory byly podřízeny ministru vnitra.²⁵

V průběhu měsíce března 1939 vznikl na území Československé republiky Protektorát Čechy a Morava – autonomní součást Německé říše. V prvních dnech ihned po okupaci byly provedeny změny v činnosti bezpečnostních sborů. Bezpečnostní složky se rozdělily na protektorátní uniformovanou policii a protektorátní neuniformovanou policii. Ve vedoucích funkcích byli ustaveni němečtí velitele, kteří byli součástí úřadu říšského protektora.²⁶

Po skončení války došlo k reorganizaci bezpečnostních složek a v polovině roku 1945 byl vyhlášen Sbor národní bezpečnosti, skládal se s Pořádkové služby, Kriminální služby, Státní bezpečnosti a Pohotovostního pluku 1 NB. V průběhu dalších let docházelo k různým dílčím reorganizacím, ale struktura složení byla prakticky zachována. Byl centrálně řízen Ministerstvem vnitra v čele s ministrem.

V červenci roku 1991 došlo k přeměně Sboru národní bezpečnosti na Policii České republiky, a to dnem vyhlášení zákona České národní rady č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky. Úkolem Policie ČR je chránit tzv. policejní statky a rovněž plní úkoly podle trestního řádu a další úkoly na úseku vnitřního pořádku.

²⁵ MACEK, P. UHLÍŘ, L. *Dějiny Policie a Četnictva II*. Praha, 1999, s. 9-36.

²⁶ MACEK, P. UHLÍŘ, L. *Dějiny Policie a Četnictva II*. Praha, 1999, s. 43.

Vzhledem ke svým úkolům a funkcím je policie budována jako jednotný ozbrojený bezpečnostní sbor podřízený Ministerstvu vnitra České republiky v čele s ministrem vnitra, který nese veškerou odpovědnost za chod. Tato podřízenost plyne z toho, že ministerstvo vnitra bylo, alespoň pokud jde o moderní historii, vždy ústředním správním orgánem pro věci veřejného pořádku a bezpečnosti. Vrcholem policejních orgánů tvoří policejní prezidium, které řídí policejní prezident. Do funkce jej ustanovuje a odvolává ministr vnitra. Činnost je upravena zákonem č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky.

3.1.2 Vězeňská služba České republiky

Historie vězeňské služby na našem území sahá až do poloviny 19. století. Předtím vězení existovala, ale byla soukromá, zřizovatelem většinou byla šlechta. V roce 1918 přešlo vězeňství, jako ostatní složky veřejného sektoru, do rukou samostatného Československého státu. Věznice nevyhovovaly tehdejším potřebám, byly nemoderní, přeplněné a ve špatném stavu. Od roku 1922 se začala situace zlepšovat díky snížení kriminality a změnou právních předpisů.

V období Protektorátu Čechy a Morava zůstal v podstatě zachován předchozí justiční a vězeňský systém včetně základní legislativní úpravy, organizace a správy vězeňství. V protektorátním ministerstvu spravedlnosti působil pověřenec Úřadu říšského protektora, který měl sledovat a koordinovat činnost ministerstva s německými úřady.

V návaznosti na předválečný vývoj řídil převážnou část vězeňských zařízení po roce 1945 resort spravedlnosti, ostatní zařízení byla řízená ministerstvem vnitra nebo ministerstvem národní obrany. Následně na základě dekretu prezidenta republiky bylo vězeňství sjednoceno pod jeden subjekt, a tím bylo ministerstvo spravedlnosti. V roce 1949 byl dekret prezidenta zrušen a vznikl Sbor uniformované vězeňské stráže, jehož příslušníci se v roce 1953 stali příslušníky Sboru národní bezpečnosti. Při reorganizaci v roce 1965 byl zřízen Sbor nápravné výchovy ministerstva vnitra a byl převeden pod ministra vnitra. V roce 1968 bylo vězeňství převedeno z působnosti federálního ministerstva vnitra do národních ministerstev vnitra (českého a slovenského).

V roce 1993 zanikl Sbor nápravné výchovy a k plnění úkolů státní správy ve vězeňství byla zřízena Vězeňská služba České republiky. Z funkčního hlediska se vězeňská služba dělí na vězeňskou službu, justiční stráž, správní službu, Institut

vzdělávání a pověřené orgány vězeňské služby. Jako bezpečnostní sbor fungují vězeňská stráž, justiční stráž a pověřené orgány vězeňské služby, které plní úkoly orgánů činných v trestním řízení. Vězeňská služba jako celek je podřízena ministerstvu spravedlnosti a generálního ředitele jmenuje nebo odvolává ministr spravedlnosti. Činnost je upravena zákonem č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a Justiční stráži.

3.1.3 Celní správa České republiky

Při vzniku Československé republiky byly spolu s celým právním řádem a správním systémem Rakouska-Uherska převzaty také celní tarify platné od roku 1906. Zákonem z roku 1919 byla Československa republika prohlášena za samostatné celní území. Z důvodu poválečného znehodnocení měn byly zeslabeny či dokonce odstraněny celní bariéry a nastoupily administrativní zásahy udělování dovozních a vývozních povolení. Povolení vydával nově vytvořený Úřad pro zahraniční obchod, ale v roce 1922 byl tento úřad zrušen a jeho funkce byly přeneseny na ministerstvo průmyslu, obchodu a živností. Nejvyšší instancí celní správy však bylo ministerstvo financí, které vzniklo v roce 1918 a bylo ustanoveno zákonem jako nejvyšší celní úřad, kterému byly podřízeny okrskové celní správy, celní úřady a celní stráž.

Po obsazení českých zemí a vytvoření Protektorátu Čech a Morava byly postupně zavedeny říšskoněmecké daňové a celní předpisy a protektorát byl začleněn do celní unie s Německem.

Po ukončení II. světové války, na základě dekretu prezidenta republiky, byla obnovena organizace celní správy a výkonem byly pověřeny národní výbory. Výkon celnictví pod národními výbory se neosvědčil a celnictví přešlo do resortu ministerstva zahraničního obchodu, a to vládním nařízením, které položilo základ samostatné celní správy. Tím se organizace celní správy zjednodušila. V roce 1968 byl vydán Ústavní zákon o československé federaci, který ustanovil federální ministerstvo obchodu, které bylo pověřeno výkonem působnosti v oblasti celnictví.

Rozhodnutím ministra zahraničního obchodu v roce 1992 byla Ústřední celní správa se všemi svými organizačně podřízenými složkami převedena do působnosti federálního ministerstva financí a celní správa se vrátila ke svému původnímu poslání, a to výběru cel a dalším činnostem v oblasti celního řízení a dohledu.

Celní správa má dvojí postavení, představuje jednak soustavu celních orgánů jakožto orgánů státní správy, a jednak je bezpečnostním sborem. Z pohledu organizačního je Generální ředitelství cel podřízeno ministerstvu financí. Generálního ředitele Generálního ředitelství cel jmenuje a odvolává ministr financí. Činnost celní správy je upravena zákonem č. 17/2012 Sb., o Celní správě České republiky.

3.2 Profesionální etika bezpečnostních sborů

Etika je disciplína, která zasahuje do všech oblastí lidského života. Praktické uplatnění myšlenek etiky se projevuje na úrovni individuální (osobní), skupinové (sociální) a institucionální (instituce), a to vše se odráží v profesionální etice bezpečnostních sborů, i když jejich způsob a rozsah činností je striktně stanoven zákony, rozkazy vedoucích představitelů a interními předpisy.

Osobní etika označuje morální zásady, hodnoty a přesvědčení jednotlivce. Jeho morální kvality určují, jak bude vykonávat svou profesi, jaké bude jeho jednání, chování a vztahy vůči nadřízeným a kolegům. Osobní etika je ovlivněna řadou faktorů, které jsou pozitivního nebo negativního rázu, a záleží na každém jednotlivci, jak se k těmto faktorům postaví a nechá se jimi ovlivnit.

Jednotlivec se při pracovním zařazení stává součástí sociální skupiny, ve které je konfrontován se skupinovou etikou, a je na něj činěn nátlak, aby se jí přizpůsobil, podřídil a tuto etiku také prosazoval a reprezentoval. Při seznámení s etikou skupiny se musí rozhodnout, zda jí přijme nebo odmítne. Záleží na osobních vlastnostech jedince, jak se rozhodne. Zde musí sehrát personální roli také jemu nadřízený pracovník, který by měl dbát na to, aby skutečný obsah osobní a skupinové etiky odpovídal kodifikované profesionální etice, která je společností vyžadována či očekávána pro tu či onu profesi. Spojením těchto etik se vytváří celkový obraz institucionální etiky, tedy i instituce, neboť pokud má jedinec společnosti negativní zkušenost, dochází k zobecnění v náhledu na instituci, která dle něj neplní své zřizovatelské poslání, a tím ztrácí důvěryhodnost. Z tohoto hlediska lze u profesionální etiky definovat předmět a cíl.

„Profesionální etika je soustava vybraných hodnot, norem a povinností, jejichž posláním je přispívat k formování specifického typu chování, rozhodování a jednání žádoucího pro danou profesi.“²⁷

²⁷ NESVADBA, P. *Policejní etika*. Plzeň, 2009, s. 149.

„Cílem profesní etiky je zabezpečit, aby práce, kterou profesní skupina vykonává, odpovídala nárokům, které jsou na ně kladeny. Splněním takového cíle profesní etiky se samozřejmě zvyšuje také její společenská prestiž, jinak řečeno profesní skupina formulací profesní etiky snoubí zájmy skupiny, společnosti nebo jednotlivých členů profese.“²⁸

Zatímco běžný život se řídí určitými všeobecnými vědomostmi, v profesích dochází ke spojení práce a specifických aspektů lidského chování, při kterých se vynořují etická dilemata, a člověk je vystaven volbám, které musí řešit v souvislosti se svým povoláním. Na tyto profese jsou pak z hlediska odbornosti i společenského pohledu kladeny vyšší morální požadavky (například lékař, příslušník ozbrojeného sboru, soudce apod.). Veřejnost od těchto specifických profesí a profesních skupin očekává určité standardy chování a jednání, tudíž vyžaduje profesionalitu, o které si myslí, že je pro danou skupinu typická. Profesi můžeme charakterizovat typickými základními znaky: výkon se týká hodnot lidského života, vykonavatel má pravomoci, které mohou ovlivnit život, v první řadě sleduje a nadřazuje zájem veřejný nad soukromým a existuje autonomie práce a rozhodování spojená s osobní odpovědností (subsidiarita). Mezi základní charakteristické znaky profesní skupiny pak patří: regulace chování členů, prohlubování důvěry občanů, zvyšování společenské prestiže a budování stavovské cti.

Profesní etika se v historickém období projevovala v různých vývojových fázích. Do popředí zájmu se dostala ve 20. století s rozvojem podnikání a byla následně úzce spjata s podnikatelskou etikou, která se vyčlenila v 70. letech 20. století jako samostatná disciplína. V České republice se podnikatelská etika začala propagovat v polovině 90. let, kdy byla začleněna do výuky na vysokých školách ekonomického zaměření. Zavádění profesní etiky do praxe se stalo módní záležitostí, byla skloňována ve všech pádech, začala být spojována s firemní kulturou, která byla prosazována ve firemním prostředí, aby zvyšovala image a prestiž firmy ve společnosti. Je často pokládána za příčinu nejrůznějších problémů v oblasti organizace nebo obchodních vztahů firmy. Někdy je zas naopak skloňována v kladném smyslu, když dochází k pozitivnímu vývoji firmy, a tím spoluvytváří zdravé firemní ovzduší a zvyšuje motivační faktory

²⁸ HERZOGOVÁ, Z. *Policejní etika*. Praha, 2003, s. 52.

zaměstnanců v pracovním procesu. Její prosazování v každodenním životě firmy je velmi složitý proces, neboť není snadné definovat přesný pojem a obsah. Tato složitost vyplývá z toho, že firemní kultura nikdy neexistuje sama o sobě, existuje v širším společenském kontextu národní kultury a je ovlivňována sociálně politickým stavem společnosti, ekonomickými parametry odvětví, skupinovými pravidly chování jednotlivců i individuálními charakteristikami vedoucích pracovníků.²⁹

Nedílnou součástí firemní kultury je nejen profesní etika, ale také etický kodex, který se s těmito atributy vyvíjel v moderním období současně. Ve firemní sféře doporučuje zaměstnancům formy chování a jednání jak uvnitř firmy, tak i na veřejnosti, a má pomáhat vytvářet její image. Toto je dáno tím, že pracovní poměr je uzavřen na základě zákoníku práce prostřednictvím pracovní smlouvy, která upravuje jen základní pracovní podmínky a další jednání a chování zaměstnance vůči jiným je ponecháno na jeho vůli, oproti bezpečnostním sborům, kde veškerá činnost je podřízena zákonům.

Etický kodex ve svém obsahu kompiluje firemní zásady, pravidla, způsoby jednání, chování a další atributy, které slouží hlavně k vytvoření pozitivních interpersonálních vztahů a vytváří pro propagační účely firemní image. Samotný etický kodex je nutno přesvědčivě zdůvodnit, jinak je jeho akceptování členy profesní skupiny velmi problematické. V některých případech je to také zapříčiněno až idealisticky formulovanými požadavky na morální hodnoty člena profesní skupiny. Můžeme konstatovat, že etický kodex do určité míry může napomoci k vytváření a šíření žádoucích morálních vztahů, a to jak v instituci, tak i mezi jednotlivci skupiny. Musí být však splněn důležitý předpoklad, že kodex je pozitivně také šířen vedoucími pracovníky. Při splnění těchto podmínek napomáhá utvářet solidaritu mezi zaměstnanci a firmou i kladné interpersonální vztahy a může přispívat k odolávání korupčním nabídkám a k vytváření pracovní motivace. Je potřebné upozornit, že mít etický kodex ve firmě nebo jiné organizaci má smysl jedině tenkrát, když je tato skutečnost náležitě a při všech příležitostech sdělována a propagována okolí firmy či organizace. Je potřebné si také uvědomit, že mít zpracován etický kodex není všespasitelné.

²⁹ MAZÁK, E. *Firemní kultura a etické kodexy*. Praha, 2010, s. 9.

Etický kodex je svým obsahem deontologického založení, což ve své podstatě znamená, že je souborem mravních principů, které mají charakter doporučeně závazných povinností, jimiž je omezována libovůle chování a jednání jedince.

Etický kodex má ve společnosti svůj význam, je přijímán a respektován, určuje žádané chování, ale také zvyšuje prestiž, stimuluje loajalitu vůči firmě, podporuje vytváření příznivého pracovního prostředí, má vliv na pracovní efektivitu a zlepšuje působení firmy navenek. Protipólem k tomuto kladnému chápání etického kodexu je názor, že kodex nemá reálný smysl, nedodržení nebo porušení zásad nelze vymáhat, sankcionovat, nejsou dostatečně konkrétní a především nemohou ovlivnit morální chování a jednání jedince, protože tento se stále bude primárně řídit svou vlastní morálkou. Proto mu přisuzují stejnou úroveň významu, jako má morální apel. „Některé pravidla, normy a hodnoty, které jsou zavedeny v určitých oblastech a odrážejí potřeby dané profese, bychom spíše než etické kodexy mohli nazvat mravními apely na dodržování základních povinností za účelem prohloubení loajality vůči zaměstnavateli.“³⁰

Etický kodex, v nejširším smyslu, plní funkci:

- jako zakládající dokument, který by měl být vzorem a zároveň návodem k etickému chování, bez toho že konkretizuje cíle, ale pouze směřuje k správnému naplňování zásad,
- jako zdroj veřejného hodnocení, kdy dodržování zásad není pouze subjektivní záležitostí jedince, ale také podléhá vnějšímu hodnocení,
- socializační a vzdělávací, vyplývá z činnosti členů organizačního celku a měl by vést k solidaritě a soudržnosti,
- zvyšující renomé, povědomí a pozitivní působení organizace navenek,
- ochrany profesní zaujatosti, snaha o žádoucí etické chování a v opačném případě odrazování od porušování zásad s využitím sankcí a monitoringu,
- podpůrnosti, což znamená zamezení potenciálního oslabení z vnějšku,
- rozhodčí, napomáhá řešení sporů jak uvnitř, tak i navenek.³¹

³⁰ NESVADBA, P. *Policejní etika*. Plzeň, 2009, s. 204.

³¹ VYMĚTAL, P. *Samoregulace v neziskovém sektoru - nenaplnitelný ideál?*. Praha, 2014, Studie pro MV ČR, s. 10-11.

Tyto obecné funkce etického kodexu by se měly aplikovat pro všechny složky veřejné moci srovnatelně, protože jedině tímto způsobem se zabezpečí jednotné etické prostředí, ve všech sférách veřejné správy, pro zvýšení prestiže a vytváření protikorupčního ovzduší a pro zabránění působení lobby a střetu zájmu. Pro správné fungování a pochopení funkcí je nutné, aby kodex obsahoval obecně formulované zásady, jako jsou srozumitelnost, aktuálnost, specifická a vynutitelnost.

Ze stručně uvedeného historického vývoje jednotlivých bezpečnostních sborů vyplývá, od vzniku samostatné Československé republiky v roce 1918, že jejich činnost, chování a pravomoci podléhaly zákonům, moci výkonné a hierarchie vnitřního organizačního systému byla podřízena velení. Z historického přehledu je zřejmé, že k reorganizaci vnitřního organizačního systému docházelo vždy na základě změny legislativy, která určovala další směřování činnosti a organizační struktury bezpečnostních sborů. Tento vývojový trend byl zachován po celou dobu existence Československé republiky a existuje také od vzniku České republiky v roce 1993 do současné doby. Z tohoto pohledu byla a je profesní etika určována ve sborech právní materii a prostor chování, který není definován zákonem, tudíž nadstavba, má dosti malý manévrovací prostor pro prezentaci osobní etiky jednotlivce dané profese. Navíc musí být institucionální, aby byl zachován profesní záměr a ráz ustanovení bezpečnostních sborů.

Pokud se paralelou vrátíme do hlubší historie, tak vidíme, že i v minulosti vznikala sdružení, která si zakládala na dodržování etických norem, obyčejů, zásad a tradic, které nahrazovaly právní normy, typické pro jednotlivá uskupení, ať již to byly profesní sdružení (cechy), zájmové nebo vlastenecké spolky, ale také i rytířské oddíly, vojensky organizované jednotky a různé bezpečnostní sbory, které byly vždy pod kuratelou vrchnosti a podléhaly hierarchickému velení. V některých případech zásady a tradice byly v těchto skupinách velmi silně zakořeněny, že docházelo při sporech k různým potyčkám, pro zachování cti, které končily těžkým poškozením zdraví nebo i smrtí. Postupem let a vývojem společnosti se začal předobraz profesní etiky bezpečnostních sborů, po vytvoření demokratických společností, měnit pod vlivem společenských změn.

Z historického exkurzu vyplývá, že vojensky organizované složky a bezpečnostní sbory podléhaly vždy velení nadřízených, nepsaným normám a tradicím a v moderní době právním normám. Není tomu ani jinak v období od vzniku České

republiky v roce 1993. V době vzniku převzala stávající systém organizace bezpečnostních sborů Československé socialistické republiky a postupnou úpravou právním norem byly uskutečněny reorganizační změny na nynější podobu, i když některé se neobešly bez vášnivé diskuze ve společnosti. Veškerá činnost bezpečnostních sborů podléhá schváleným zákonům, které zmocňují vrcholové instituce organizačního systému (ministerstvo) k vytváření sub norem, a to k vydávání vyhlášek, a vedoucí pracovníky organizačních jednotek k vydávání rozkazů, nařízení a metodických pokynů. V dané situaci je profesní etika podřízena zákonným normám, které taxativně vyjmenovávají, jak se musí příslušník bezpečnostního sborů chovat a jednat při výkonu služby, takže pro vlastní rozvíjení profesní etiky má velmi malý prostor. V krizových situacích je mu zákonem uděleno autonomní rozhodování v rámci subsidiarity.

Jak již bylo několikrát uvedeno, etický kodex formuluje a vystihuje specifické postavení profesní skupiny ve společnosti a působí jako regulátor chování příslušníků dané profese. Ve sféře bezpečnostních sborů je okolnost podstaty etického kodexu problematická, neboť jak uvnitř, tak vně organizace je chování a jednání, jak bylo již několikrát zdůrazněno, podřízeno schváleným právním normám a přesně vymezeným mantinelům. Pokud není provedena úprava zákonem, tak je uskutečněna interní úprava formou rozkazu, závazného nebo metodického pokynu. Z tohoto pohledu nelze od etického kodexu bezpečnostních sborů očekávat převratné novinky v prezentaci organizace ve společnosti. Má význam z hlediska vytváření image bezpečnostních sborů a důvěry občanů v ně, jak při řešení krizových situací, tak při prevenci.

3.2.1 Etický kodex Policie České republiky

Etický kodex není nic nového, již v roce 1923 byla vydána nová služební instrukce pro četnictvo, která obsahovala pět samostatných okruhů problémů týkajících se postavení a činnosti četnictva.

„V této instrukci bylo uvedeno, že četník při provádění služebních výkonů je povinen chovat se vážně, slušně a uctivě, vystříhat se přehmatů, sprostot a surovostí slovem i činem. Dále byl kladen důraz na vystupování a jednání četníka a četnictva jako celku, bylo povinností žárlivě střežit dobrou pověst sboru a vzájemně na sebe dozíratí, čímž bude umožněno, aby nectnosti a zlozvyky byly již v zárodku potlačeny. Chování

četníka mělo být vždy vojenské, jeho chůze klidná a tak odměřeně volná, aby měl dosti času pozorovat vše, co se děje v okolí.“³²

Myšlenky vytvoření etického kodexu u Policie ČR existovaly již od 90. let 20. století a diskuze započala již v roce 1997, kdy bylo konstatováno, že policii chybí dostatečná firemní kultura. První kroky, které vedly k jeho zavedení, byly učiněny až v roce 2001, v té době byl dokončen projekt PHARE pod názvem „Komplexní řízení lidských zdrojů pro českou policii“. Hlavním cílem tohoto projektu bylo naplnit usnesení vlády č. 458 ze dne 10. 5. 2000, které definuje vládní politiku podpory jakosti a zavést model řízení kvality EFQM do všech útvarů Policie ČR.³³ Účelem tohoto projektu bylo, mimo zavedení systému řízení kvality lidských zdrojů, především zkvalitnit výkonnost policie a součinnost Policie ČR s veřejností, tzv. „Community policing“.³⁴

Odrasovým můstkem pro zpracování etického kodexu Policie ČR bylo přijetí Evropského kodexu policejní etiky, který byl schválen jako doporučení Výborem ministrů Rady Evropy na svém 765. zasedání dne 19. září 2001 ve Štrasburku. Navazoval na řadu významných dokumentů, schválených členskými státy EU, především se jednalo o Úmluvu o ochraně základních lidských práv a svobod, Evropskou úmluvu o zabránění mučení a nelidskému zacházení či ponižujícímu zacházení nebo trestání nebo Deklaraci o policii. Tento „Kodex“ je určen pro práci v tradičních policejních sborech nebo službách, které jsou řízeny nebo kontrolovány veřejnými orgány, jejichž hlavním cílem je podpora dodržování zákona a pořádku v občanské společnosti a v těch složkách, které stát zplnomocňuje pro tyto účely používat sílu, anebo je vybavuje zvláštními oprávněními.³⁵

Na základě těchto podkladů evropských dokumentů a zkušeností z projektu PHARE byl v roce 2003 zpracován projekt, jehož záměrem bylo navrhnout Etický kodex Policie ČR, a byl sestaven tým pro jeho realizaci. Kodex byl zpracován v roce 2004 a následně předán do připomínkového řízení. Po vypořádání připomínek a následnému schválení byl vyhlášen rozkazem policejního prezidenta č. 1 ze dne 21. 1. 2005

³² MACEK, P. UHLÍŘ, L. *Dějiny Policie a Četnictva II*. Praha, 1999, s. 80.

³³ *Systém managementu Policie České republiky* [online]. Praha : PČR, 2015 [cit. 2015-04-07].

Dostupné z WWW:<<http://www.policie.cz/clanek/system-managementu-policie-ceske-republiky.aspx>>.

³⁴ *Community Policing* [online]. Praha : © 2018 Policie ČR,

Dostupné z WWW:< <http://www.policie.cz/clanek/co-je-to-community-policing.aspx>>.

³⁵ DUFKOVÁ, I., ZLÁMAL, J. *Policie a profesní etika se zaměřením na etický kodex Policie České republiky*. Praha, 2005, s. 8-9.

a zveřejněn ve sbírce interních aktů řízení Policejního prezidia. Většina pravidel chování a jednání popsaná v této normě je i ve služebním zákoně, rozkaz měl být morální etickou normou, která byla považována jako nástavba nad zákonem a policejní přísahou a měla přinést zkvalitnění komunikace a posílit důvěru veřejnosti v polici. V dalším období prošel několikrát novelizací a poslední úprava etického kodexu proběhla dne 26. července 2017, kdy byl vydán rozkazem č. 154, jako příloha č. 1, která platí do současnosti.

Obsahem etického kodexu jsou normativy žádoucího chování a jednání, které společnost od policie očekává. V podstatě v něm můžeme najít přímou konkretizaci úkolů a povinností z hlediska etického, i když jsou fakticky vymezeny v právních normách. Kodex je rozčleněn na pět oblastí.

První oblast definuje základní cíle, z nichž kodex vychází, a které jsou pro Policii ČR prioritní. Z hlediska základních cílů je třeba činnost policie chápat jako preventivní a ochrannou, nikoli primárně represivní. Mezi cíle patří ochrana bezpečnosti a pořádku ve společnosti, prosazování zákonnosti, ochrana práva a svobod osob, preventivní působení proti trestné a jiné protiprávní činnosti a potírání jí a úsilí o trvalou podporu, pomoc a důvěru veřejnosti.

V druhé oblasti jsou stanoveny základní hodnoty, kterými jsou profesionalita – komplexní vybavení policisty, zaručující jeho schopnosti zvládnout povinnosti a úkoly na něj kladené; nestrannost – zaručuje stejný a rovnocenný přístup ke všem službám, které policie poskytuje; odpovědnost – je součástí každodenní služební činnosti, k níž je policista vázán nejen právními normami, ale také svobodou svého rozhodování založeného na subsidiaritě; ohleduplnost – neemocionální, profesionální a nestranné rozhodné vystupování v situacích s ohledem na emotivnost a chování postižených osob; bezúhonnost – celkový morální profil policisty.

Třetí oblast pojednává o závazcích Policie České republiky vůči společnosti a čtvrtá oblast pak o závazcích vůči ostatním příslušníkům Policie České republiky. Pátá oblast obsahuje osobní a profesionální podmínky přístupu k činnosti příslušníků Policie ČR, jedná se o osobní odpovědnost za morální úroveň, chování a reprezentaci.³⁶

³⁶ Interní materiály PČR: Rozkaz policejního prezidenta.

Obecně etické kodexy nemají právní platnost a jejich porušení není sankcionováno, maximálně nějakým negativním osobním hodnocení apod. Etický kodex Policie ČR má však jinou právní váhu, tím že byl vydán jako příloha rozkazu policejního prezidenta ve sbírce interních aktů řízení, lze se při jeho porušení odvolat na porušení základních povinností policisty, které jsou uvedeny ve služebním zákoně. Kodex má své příznivce, kteří konstatují, že napomůže zlepšit jednání a chování příslušníků policie, zlepšit komunikaci jak vně, tak uvnitř instituce, navodit motivační prostředí apod. Na druhé straně ale má také odpůrce, kteří ho označují za nástroj pro kázeňské trestání policistů, jiní za kompilaci nic neříkajících frází, neboť většina ustanovení v kodexu obsahuje zákon a považují jej za zbytečný.

3.2.2 Etický kodex Vězeňské služby České republiky

Generální ředitelství vězeňské služby České republiky ve spolupráci s sdružením Etické fórum ČR, z. s., vypracovalo „Kodex profesní etiky zaměstnance a příslušníka Vězeňské služby České republiky“ a v září 2003 jej vydalo formou nařízení generálního ředitele Vězeňské služby ČR.³⁷ Kodex byl inspirován Kodexem etiky zaměstnanců veřejné správy, který vznikl na základě usnesení vlády České republiky č. 270 ze dne 21. 3. 2001 a protikorupčních úmluv Rady Evropy.

Kodex se nesoustředil jen na otázku prevence korupce, ale primárně na lidsko-právní tematiku. Druhý pilíř vznášel požadavky na nestranné, profesionální a svědomité jednání zaměstnanců vůči všem osobám. Třetí pilíř požaduje loajalitu a mlčenlivost.³⁸ V kodexu bylo rovněž zakotveno, že „respektování ustanovení obsažených v Kodexu profesní etiky je součástí pracovního a služebního hodnocení zaměstnanců Vězeňské služby a jeho porušení může být kvalifikováno jako porušení pracovní nebo služební kázně“.³⁹ Nedodržení ustanovení kodexu, dle shora uvedené klauzule, mohlo být vyhodnoceno vedoucími jako porušení pracovní (zaměstnanci) nebo služební (příslušníci) kázně. Za dané situace měl kodex mnoho odpůrců, proto byl v druhé polovině roku 2008 zrušen, to bylo zdůvodněno právním nabytím účinnosti nového zákoníku práce, zákona o služebním poměru příslušníku bezpečnostních sborů a novely zákona o střetu zájmu. Zrušení bylo také zdůvodněno tím, že s přijetím nových zákonů

³⁷ Interní materiály VĚZEŇSKÉ SLUŽBY ČR: Nařízení generálního ředitele.

³⁸ BĚLECKÝ, M. *Jak se rodil Kodex profesní etiky. České vězenství*. 2004, č. 4. s. 23-25.

³⁹ BĚLECKÝ, M. *Jak se rodil Kodex profesní etiky. České vězenství*. 2004, č. 4. s. 24.

nastal stav, kdy v kodexu upravené vztahy mají doporučující charakter a v zákoně jsou závazné.

V rámci protikorupčního opatření v roce 2014 bylo rozhodnuto o opětovném vydání Kodexu profesní etiky zaměstnanců a příslušníků Vězeňské služby České republiky. Cílem kodexu bylo podporovat zákonnost a žádoucí standardy chování a jednání příslušníků a zaměstnanců v návaznosti na právní předpisy vztahující se k působnosti Vězeňské služby ČR. Současně sloužil jako informace pro veřejnost o způsobu jednání, které může od zaměstnanců Vězeňské služby požadovat. Dne 31. března 2016 byl nařízením generálního ředitele Vězeňské služby ČR č. 12 vydán, součástí zveřejněného textu byla také problematická klauzule o porušení pracovní a služební kázně. „Kodex profesní etiky zaměstnance a příslušníka Vězeňské služby“ se stal také přílohou protikorupčního opatření vydaného v červnu 2016⁴⁰ a byl zveřejněn na webových stránkách.

Text kodexu je rozvržen do 8 článků. V úvodních člancích je uvedeno z jakých zásadních dokumentů se vycházelo při tvorbě. V další části se dokument zabývá doporučeným chováním a jednáním zaměstnanců nebo příslušníků jak uvnitř instituce, tak i vně na veřejnosti, přístupem k etnickým menšinám, zákazem diskriminace pohlaví, rasy, náboženství nebo politického smýšlení, plnění protikorupčních opatření, dodržování mlčenlivosti a ochrany osobních údajů a ochranou majetku Vězeňské služby ČR. Poslední článek obsahuje klauzuli o nedodržení kodexu, které lze hodnotit jako porušení pracovní a služební kázně.

3.2.3 Etický kodex Celní správy České republiky

Celní správa je zřízena podle zákona č. 17/2012 Sb., o Celní správě České republiky. Tento zákon v § 1 uvádí, že „Celní správa České republiky je soustavou správních orgánů a ozbrojeným bezpečnostním sborem“.⁴¹ Z tohoto pohledu má Celní správa ČR pro své zaměstnance přijaty dva etické kodexy, které jsou přijaty a začleněny do protikorupčního programu zpracovaného v roce 2017. K vypracování protikorupční-

⁴⁰ Vězeňská služba ČR. *Interní protikorupční program vězené služby České republiky* [online]. Praha : VSČR, 2016 [cit. 2016-06-22].

Dostupné z WWW:<<https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2017/03/Intern%C3%AD-protikorup%C4%8Dn%C3%AD-programu-VS-%C4%8CR-2016.pdf>>.

⁴¹ ČESKO. Zákon č. 17/2012 Sb. o Celní správě České republiky. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2012, částka 5, s. 98.

ho programu Celní správy ČR sloužily podkladové dokumenty, které byly přijaty na základě revidované a aktualizované deklarace z Arushe – „Deklarace Rady pro celní spolupráci týkající se správního řízení a bezúhonnosti celních orgánů“.

Jedná se o „Etický kodex celníka“, který byl zpracován orgány Celní správy ČR v listopadu 2000 a „Etický kodex úředníků a zaměstnanců veřejné správy“, vydaný vládou České republiky⁴² a zveřejněný ve sbírce interních aktů Celní správy ČR. Oba etické kodexy stanoví pravidla chování a povinnosti zaměstnanců a příslušníků Celní správy ČR, které nevyplývají z právních předpisů či vnitřních aktů řízení. Cílem etických kodexů je vymezit a podporovat žádoucí standardy chování a jednání zaměstnanců a příslušníků Celní správy ČR ve vztahu k veřejnosti a spolupracovníkům. Dodržování kodexů posuzují služební funkcionáři při zpracování každoročního pravidelného hodnocení svých podřízených.

V rámci Celní správy ČR byl přijat „Etický kodex úředníků a zaměstnanců veřejné správy“, vydaný dne 9. května 2012 usnesením vlády, který se stal přílohou „Pracovního řádu pro soustavu správních orgánů Celní správy ČR“ a jeho zásadní porušení je posuzováno jako porušení pracovní smlouvy dle zákoníku práce, resp. interních aktů řízení.

Od listopadu 2000 je účinný „Etický kodex celníka“, jehož účelem je vytvoření jednoho ze základních kamenů, na němž je postavena činnost celní správy a její bezchybné fungování při plnění úkolů veřejné správy v oblasti celnictví. Kodex je brán jako jeden z aspektů širší strategie zaměřené na zvyšování morální úrovně všech zaměstnanců celní správy.

Etický kodex celníka je mimo úvodní a závěrečné části rozdělen do 8 článků. V těchto článcích je definováno, jak se mají celníci chovat a jednat při jednání se zákazníky, jak mají vystupovat a reprezentovat instituci na veřejnosti, je jim připomenuto dodržování právních norem, ale také zákaz přijímání darů a jiných pozorností, dále kodex upozorňuje na střet zájmů, na diskriminační jednání, na zachování mlčenlivosti, na dodržování zákazu neoprávněného využívání informací, na zákaz pozměnění nebo zničení úředních záznamů či dokladů, na dodržování dobrých

⁴² ČESKO. Usnesení vlády České republiky č. 331 o *Etickém kodexu úředníků a zaměstnanců veřejné správy* [cit. 2012-05-09].

pracovních vztahů bez alkoholu a drog, na oděvní kázeň a osobní vzhled. V závěru je konstatováno, že i když některé způsoby chování a jednání nejsou uvedené v kodexu, nezabraňuje to tomu, aby toto chování nemohlo být považováno za nepřijatelné. Dále uvádí, že kodex je morálním pravidlem a vzhledem ke konstrukci našeho právního řádu není možné vyžadovat jeho dodržování pod hrozbou právní sankce. Toto konstatování víceméně koliduje s formulací v protikorupčním programu, kde je uvedeno, že dodržování kodexu bude posuzováno při zpracování každoročního pravidelného hodnocení.

4 NEDODRŽENÍ PROFESNÍ ETIKY PŘÍSLUŠNÍKY BEZPEČNOSTNÍCH SBORŮ

Vedle nezaměstnanosti je kriminalita jedním z nejpálčivějších problémů, ne-li fenoménem české společnosti současné době. Opomenout nelze ani s tím související problematiku, jako morálka a korupce či legislativa a dodržování práva, které s dodržováním pořádku a bezpečnosti souvisí a taktéž vystupují do popředí jako kritické oblasti. Trestná činnost ve společnosti je problém, pokud se trestné činnosti dopouštějí pracovníci veřejné správy, je to velký problém, a pokud se ji dopouštějí příslušníci veřejných sborů, především bezpečnostní sborů, kteří mají dohlížet na prevenci a mají trestnou činnost vyhledávat a potírat, tak je to kardinální problém.

Trestná činnost příslušníků bezpečnostních sborů patří mezi vážné problémy ve společnosti. Když poruší zákon, tak kvalifikovaně, a jejich trestná činnost je profesionální, protože v rámci své pracovní náplně bývají velmi dobře obeznámeni se způsoby a podmínkami páchaní protiprávních jednání, která mají vyhledávat, odhalovat nebo potlačovat, a znají způsoby šetření, proto je odhalování této trestné činnosti velmi problematické. Nejrozšířenější trestnou činností ve veřejné správě, kam také svým zařazením patří bezpečnostní sbory, je korupce, která je občany považována za nezávažnější a je vnímána velmi negativně.

4.1 Korupce

Problematika korupce je skloňovaná politiky, medii a analytiky, ale i českými občany a není snadné se orientovat, jaká je vlastně reálná skutečnost, jak celý problém dešifrovat a rozumět jeho klíčovým aspektům a jak lze situaci řešit. Korupce je společenským jevem, který nalezneme ve všech oblastech společenského života. Pokud se objevuje ve veřejném sektoru, je pro stabilitu státu nebezpečná a boj proti ní je nezbytný.

Samotné označení korupce pochází z latinského *corrumpere*, což znamená kazit, oslabit, znetvořit, podplatit.⁴³ Pro korupční chování je potom typické právě zneužití postavení nebo funkce, ať ve veřejné správě, bezpečnostních sborech, v politice nebo

⁴³ Všeobecná encyklopedie. sv. 4. Praha, 1999, s. 192.

v soukromém sektoru, k osobnímu prospěchu. Toto zneužití se vyznačuje porušením principu nestrannosti při rozhodování a vztahem mezi dvěma stranami výměny, které v některých případech využívají ještě prostředníky nebo nastrčené osoby, které dojednávají či pomáhají k uskutečnění transakčních operací. Korupce porušuje platná pravidla a v každém případě je to projev a forma nepoctivého finančně zjištěného chování a jednání a chyba v řídicím nebo rozhodovacím procesu. Bez diskuzí se korupce, ve větší nebo menší míře, vyskytuje v každé společnosti a můžeme konstatovat, že je do určité míry přirozenou lidskou vlastností. Tkví v tom, že člověk má snahu obcházet zavedená pravidla a dojednat si lepší osobní podmínky a výhody, než mají ostatní.

Korupce je jedním z nejzávažnějších světových problémů současnosti. Není výhradní otázkou kultury, protože existuje i v kulturách, jež ji zatracují. Korupční skutečnost je dána charakterem současného světa, současné společnosti a jejím deformovaným žebříčkem hodnot a zájmů. Ať se jedná o jednotlivce nebo o celou společnost, která korupci podlehně, zdánlivé výhody plynoucí z korupce jsou negovány důsledky, které s sebou korupce přináší. Negativní důsledky korupce jsou dány tím, že vede k přijímání rozhodnutí jednotlivců, určených zjištěnými motivy bez ohledu na to, k jakým dojde následkům pro celou společnost. V konečném důsledku korupce vede k celkovému morálnímu, kulturnímu i hospodářskému úpadku země.⁴⁴

Korupci můžeme definovat: „Korupcí je delikt, kdy osoba, která vystupuje jako činitel, nebo zaměstnanec orgánu moci zákonodárné, výkonné a soudní, nebo fyzická, či právnická osoba, na kterou byla některá výkonná práva delegována, v souvislosti se svým postavením za výhody jiné fyzické či právní osobě poskytne výhodu jinou.“⁴⁵

V posledních letech má korupce nadnárodní rozměry a nedaří se ji vymístit i přes snahy mezinárodních organizací, které přijímají řadu mezinárodních dokumentů. V tomto případě hraje bohužel významnou roli různorodost členských národních právních řádů, které zdržují přijetí takových smluv a následnou implementaci do právního řádu dané země. Navíc je v současné době korupce stále častěji vnímána jako běžná součást života, respektive prostředek úspěšného společenského, podnikatelského či politického života.

⁴⁴ CHMELÍK, J. *Pozornost, úplatek a korupce*. Praha, 2003, s. 135.

⁴⁵ ROUDNÝ, R., ZILVAR, J. *Korupce : Boj proti korupci ve veřejné správě*. Pardubice, 2001, s. 8-9.

Herzogová uvádí ve své práci⁴⁶ dělení korupce ve společnosti podle Friče na banální a sofistickou. Banální korupce není příliš společensky nebezpečná a zisky z ní jsou spíše malé. Nevyžaduje žádnou kvalifikaci od pachatele. Sofistická korupce se naopak vyznačuje vysokou společenskou nebezpečností, jejíž provádění a zastírání je velmi náročné a vyžaduje od pachatele kvalifikované znalosti. Zisky jsou velmi vysoké, zato její výskyt je spíše malý.

Vývoj korupce můžeme rozdělit do čtyř stádií:

- stádium náhodné korupce – kdy nedochází ke vzniku a šíření ustáleného souboru korupčních norem,
- stádium spontánně regulované korupce – vzniká, když selhávají kontrolní mechanismy a naopak vznikají jakési korupční normy chování,
- stádium organizované korupce – dochází k organizaci korupčních řetězců, dělby práce jednotlivých účastníků, kdy korupční transakce jsou závislé na spletitých sociálních vazbách,
- stádium systémové korupce – dochází k symbióze klientských sítí a státních institucí, ve státní správě vznikají různá oddělení a komise, jejichž pravým cílem je vybírání úplatků.⁴⁷

Obecné rozdělení korupce platí také pro bezpečnostní sbory, neboť korupce v tomto prostředí probíhá za stejných okolností a stejným způsobem. Banální korupce zde také vzniká nahodile např. nevydáním pokutových bloků, předáním drobného předmětu vězni, přehlednutím celního přestupku, přijímání drobných dáreků, povolování zakázaných úkonů vězňům (např. telefonování), provádění protislužeb apod.

Pokud tato korupce probíhá pravidelně a systematicky, vytváří se z ní organizovaný systém, případně je zainteresováno více osob, tak nastává stádium sofistické korupce, která také probíhá v oblasti investičních akcí, v zadávání veřejných zakázek na dodávky (potravin, kancelářských potřeb, materiální vybavení budov apod.), v oblasti obchodování s neveřejnými informacemi apod.

⁴⁶ HERZOGOVÁ, Z. *Policejní korupce – mediální téma, nebo každodenní realita?. Kriminální věda*. 2004, č. 2. s. 82.

⁴⁷ HERZOGOVÁ, Z. *Policejní korupce – mediální téma, nebo každodenní realita?. Kriminální věda*. 2004, č. 2. s. 83-84.

4.2 Korupce v české společnosti

Ani první republice se korupční aféry nevyhnuly, i když bylo v platnosti nařízení vlády Československé republiky č. 290 z roku 1922, ať se již jednalo například o uhelnou nebo lihovou aféru. V období do roku 1989 probíhala korupce především v rovině běžného života při zajišťování služeb a jiných osobních potřeb. Po roce 1989 se objevily nové možnosti, formy a kategorie korupce existující předtím jen v zemích západního světa. S prováděnými reformami se vyvinuly i specifické formy korupce, v souvislosti s privatizací státního majetku, provázané zejména politickou a ekonomickou mocí. Probíhala především při privatizaci a prodeji státního majetku, v oblasti dotací pro sportovní kluby, v oblasti investičních akcí apod.

Nejvíce negativně veřejnost vnímá korupci ve veřejné správě, především ve státní správě, bezpečnostních sborech a v politické sféře. Korupce ve veřejném sektoru je pro stabilitu státu nejnebezpečnější a boj proti ní je nezbytným předpokladem omezování korupce vůbec.

Ve veřejné správě může korupce nabývat nejrůznějších forem. Mezi zaměstnanci veřejného sektoru existuje vnitřní korupce, kdy dochází ke kompromisům mezi představiteli veřejné moci, k nimž však tyto nejsou oprávněni. Zvláště společensky nebezpečná je korupce při nakládání s majetkem ekonomických subjektů s majoritním či minoritním podílem státu. Stejně tak se jedná i o zneužívání funkcí v daňových úřadech či celních úřadech. Korumpováni jsou i zahraniční státní úředníci. Korupce bezpečnostních sborů, soudců, státních zastupitelství a správních institucí se týká především získávání informací a zajišťování bezpečnosti a beztržnosti nezákonným způsobem. V neposlední řadě je cílem korupce ve státní správě i možnost následné kompromitace podplácených, jejíž hrozba napomáhá podplácejícím prosazovat své zájmy i v budoucnu.⁴⁸

Z hlediska vnitřního uspořádání organizační struktury instituce můžeme korupci rozdělit na korupci s vertikálním nebo s horizontálním působením. U horizontální struktury instituce není korupční chování příliš časté, neboť všichni účastníci jsou na stejné úrovni a mohou se navzájem kontrolovat. V instituci s vertikální organizační

⁴⁸ HALBICHOVÁ, E. *Korupce jako sociální a mravní problém*. Praha, 2003, Diplomová práce. s. 20.

strukturou je fungování založeno na systému nadřízený – podřízený, a pokud nadřízený korupční jednání podporuje, začne se korupce velice snadno šířit k nižším stupňům společenské hierarchie a navíc neexistuje žádná potřebná kontrola. Pokud se korupce objeví u nižších stupňů organizační struktury, je situace jiná, protože v takovém případě se o korupci nadřízený nedovídá, a ta přetrvává v utajení. Na tomto systému funguje korupce v českém veřejném sektoru, neboť veřejná správa, moc výkonná a bezpečnostní sbory mají vertikální organizační strukturu. Na nejnižším stupni vzniká banálním způsobem, a to již od počátku vzniku státních celků, kdy objevily požadavky na stát, při různých požadavcích žadatelé chtějí upřednostnění vyřízení svých záležitosti nebo naopak je jim dána nabídka o urychlení ze strany výkonného úředníka. U managementu pak se jedná o různé nabídky ve formě rozličných provizí a VIP služeb, nabídek zahraničních cest a výhodných nákupů apod.

V rámci bezpečnostních sborů se vytváří subkultura, která se projevuje silnou profesní loajalitou, vlastním hodnotovým systémem, nedůvěrou k právnímu systému, negativním postojem k osobám stojícím mimo tuto subkulturou, pocitem privilegovanosti a moci nad ostatní členy společnosti. Je samozřejmé, že takto pokřivená kultura bezpečnostních sborů není žádoucí, neboť motivuje ke korupčnímu jednání, vytváří negativní image na veřejnosti a způsobuje ztrátu důvěry občanů. Pokud jde o sociální aspekty korupce u bezpečnostních sborů, tak se jedná o:

- sociální dezorganizace, živnou půdu pro korupční chování jsou poruchy oficiálního normativního systému, které způsobují sociální dezorganizaci uvnitř dané instituce,
- politické prostředí, svou roli hrají negativní vlivy politické sféry, kdy politici sami nerespektují mravní normy a zákony a zneužívají bezpečnostní sbory k politickým účelům,
- korupční společenské klima, tlak korupčních nabídek a očekávání ze strany občanů je tak silný, že příslušníci sboru jim nejsou schopni odolat.⁴⁹

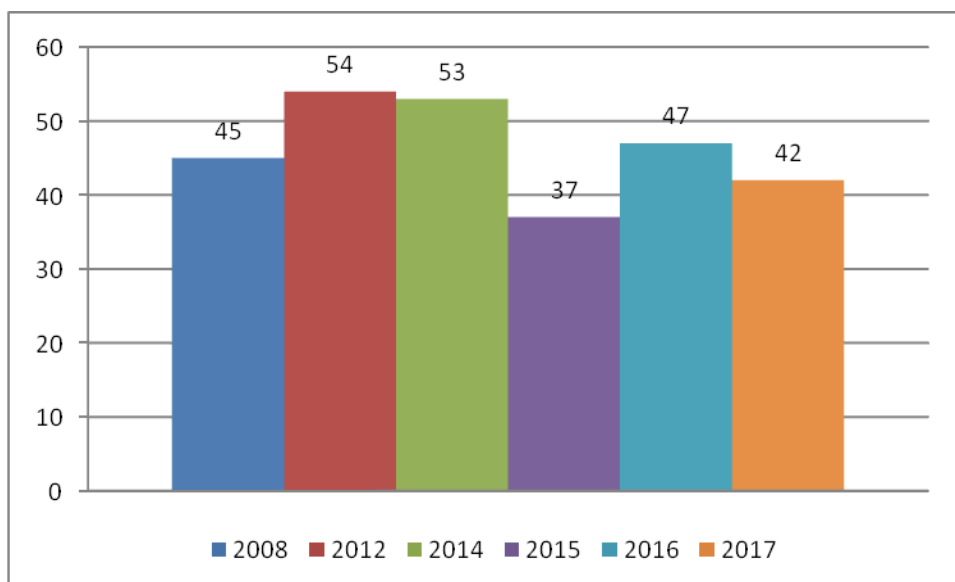
Nezákonná činnost příslušníků bezpečnostních sborů na nižším stupni je ve formě přijímání odměn, úsluh, služeb či plateb za služby, které mají podle zákonných

⁴⁹ HERZOGOVÁ, Z. *Policejní korupce – mediální téma, nebo každodenní realita?*. Kriminallistika. 2004, č. 2. s. 87.

norem poskytovat v rámci funkce určené zákonnými ustanoveními. Na řídicím stupni pak probíhá nezákonná činnost především v oblasti investic, nákupu materiálních prostředků či úniku informací.

Organizace Transparency International vydává každoročně žebříček o stupni korupce v jednotlivých zemích světa – index vnímání korupce (dále CPI) mezi úředníky veřejné správy a politiky. Definuje korupci jako zneužívání veřejné pravomoci k osobnímu prospěchu. Tento žebříček sice není považován za objektivní, neboť je založen na výzkumech veřejného mínění, které popisují pouze subjektivní dojmy, nikoli fakta (navíc samotné porovnání korupce je v různých zemích problematické, neboť definice korupčního jednání se různých právních systémem různí), pro ilustraci však uvádím statistické údaje o umístění České republiky v uvedeném žebříčku. I když údaje nejsou úplně relevantní, mají však určitou vypovídající hodnotu. Hodnoty uvedené v grafu 1 byly zveřejněny Transparency International České republiky ve výročních zprávách.⁵⁰

Graf 1: Umístění ČR v žebříčku indexu vnímání korupce (CPI)

Zdroj: Transparency International – výroční zprávy

⁵⁰ Transparency International České republiky, náhodně vybrané statistické údaje byly zveřejněny ve výročních zprávách za rok 2008, 2012, 2014, 2015, 2016, údaj za rok 2017 byl převzat z tiskové zprávy [cit. 2018-02-21].

Dostupné z WWW:<<https://www.transparency.cz/cpi2017/>>.

4.3 Právní kvalifikace korupce

Korupcí se rozumí takové jednání, kterým osoba v určitém kvalifikovaném postavení (úředník zaměstnaný ve veřejné správě, osoby zaměstnané, volené nebo jmenované, působící v moci výkonné, příslušník bezpečnostních sborů, ale i osoby mající určitou pozici v soukromém sektoru) zneužívá svého postavení a vlivu k osobnímu obohacení nebo obohacení třetích osob, přičemž z tohoto jednání mají nebo mohou mít také přímý užitek osoby, které korupční chování a jednání vyvolají; vzniká také škoda různé určitelné výše specifikované skupině jak fyzických, tak i právnických osob. K takovému jednání může docházet působením různými nenásilnými prostředky na to, aby osoba jednala proti svým úředním nebo morálním povinnostem. Při uplatnění násilných prostředků by takové jednání mohlo mít charakter vydírání, útisku, zneužití pravomoci apod. V rámci korupce také působí další vážné okolnosti, a to vztah korupce a střet zájmů a úzké sepětí mezi korupcí a organizovaným zločinem.

Dalším charakteristickým rysem korupce především je, že je vedena zjištnými cíli, tj. touhou po finančním nebo materiálním zisku či jiném osobním prospěchu. Neoprávněná výhoda, která se uplácené osobě dostává, nemusí vždy být pouze ve formě peněžní podoby, ale úplatkem může být jakákoliv neoprávněná výhoda, z které má uplacená osoba prospěch. Jedná se o výhodu spočívající v přímém majetkovém obohacení (věcný dar) nebo v jiném prospěchu nemajetkové povahy (protislužba). Navíc při komunikaci v rámci korupce často vznikají sítě vzájemných vazeb, v oblasti politické, moci výkonné, veřejné správy, bezpečnostních sborů, neoficiálního systému na bázi klientelismu (protektce, konexe) a neoficiálního systému na bázi nepotismu (zvýhodňování a prosazování příbuzných a známých z pozice svého postavení), z nichž jejich účastníci profitují zpravidla až se značným časovým odstupem a často jen tím, že jsou práce jen součástí systému.

Korupce vzniká vlivem chyb v rozhodovacím a řídicím procesu, využívá případných hluchých míst v právních předpisech nebo chaosu a nedostatečné kontroly v systému chodu instituce. Součástí korupčního vztahu vždy je ten, kdo dává, a ten, kdo přijímá. Rozhodujícím faktorem při korupci je ten, kdo rozhoduje, jak moc se může odchýlit od stanovených pravidel výměnou za výhodu, nesprávnost nebo protislužbu. V širším smyslu je účast ve vzniklém korupčním vztahu etickým a mravním selháním.

Schopnost instituce korupci potlačovat a bránit se jí je indikačním faktorem vyspělosti vnitřního kulturního a institucionálního systému jako celku. Působení korupce může ohrozit životaschopnost demokratických institucí a tržních ekonomik a zároveň bezpečnost státu.

Přestože trestní zákoník (zákon č. 40/2009 Sb.) nepoužívá pojem korupce, je tento negativní jev, objevující se ve společnosti, postihován trestnými činy uvedenými v hlavě X nazvané „Trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných“, zejména:

– Díl 2 „Trestné činy úředních osob“:

- § 329 zneužití pravomoci úřední osoby.

– Díl 3 „Úplatkářství“:

- § 331 přijetí úplatku,
- § 332 podplácení,
- § 333 nepřímé úplatkářství.

Kromě uvedených trestných činů jsou v trestním zákoníku zakotveny další trestné činy, které ve své podstatě vykazují znaky korupčního chování a jednání. Jsou to trestné činy zakotvené v §§:

- § 180 – neoprávněné nakládání s osobními údaji,
- § 255 – zneužití informace a postavení v obchodním styku,
- § 256 – sjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě,
- § 257 – pletichy při zadání veřejné zakázky a při veřejné soutěži,
- § 258 pletichy proti veřejné dražbě.

Pokud se týká složek bezpečnostních sborů, tak v takovém případě trestnou činnost jejich příslušníků vyhledává, prověřuje na základě oznámení, vyšetřuje, zahajuje trestní řízení podle trestního řádu a po zpracování předává státnímu zástupci Generální inspekce bezpečnostních sborů (dále GIBS), která při své činnosti zařazuje do korupčního jednání a chování příslušníků a civilních zaměstnanců bezpečnostních sborů (mimo shora uvedených §§ dílu 2 a 3 trestního zákoníku) ještě trestné činy §§:

- § 175 vydírání,
- § 206 zpronevěra,
- § 209 podvod,

- § 230 neoprávněný přístup k počítačovému systému a nosiči informací,
- § 240 krácení daně, poplatků a podobné povinné platby,
- § 256 zjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě.

Pro ilustraci jsou uvedeny veřejné statistické údaje GIBS o počtech protiprávních jednání s věcnou podstatou delikvence v oblasti korupčního jednání, tj. trestné činy vykazující znaky korupce a ve smyslu § 160 odst. 1. zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád (viz tabulka 1) bylo zahájeno trestní stíhání příslušníků a zaměstnanců bezpečnostních sborů. Údaje byly zveřejněny ve zprávách GIBS za rok 2012, 2013, 2014 a 2015. Z nich je patrné, že největší počet trestných činů se rekrutuje při skutcích dle § 329 zneužití pravomoci a § 331 příjem úplatku. Na druhé straně nejméně bylo trestných činů při skutcích povahy dle § 256 sjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě, ty jsou ale sofistikovanější.

Tab. 1: Trestní stíhání příslušníků a zaměstnanců bezpečnostních sborů – korupční jednání

§§ trestní zákoník	rok	2012	2013	2014	2015
§ 158 zneužití pravomoci veř. činitele ¹		1	1	2	0
§ 160 přijímání úplatku ²		2	1	0	0
§ 161 podplácení ³		3	0	0	0
§175 vydírání ⁴		0	0	0	1
§ 206 zpronevěra		0	0	3	3
§ 209 podvod		0	0	5	6
§230 neoprávněný přístup k PC systému		0	2	0	0
§ 240 krácení daně, poplatku, jiné platby		0	0	0	3
§ 256 zneužití při zadávání veř. zakázek		0	1	0	0
§ 329 zneužití pravomoci		16	17	21	22
§ 331 příjem úplatku		14	6	7	8
§ 332 podplácení		6	4	3	5

Zdroj: Generální inspekce bezpečnostních sborů (GIBS), zprávy 2012, 2013, 2014, 2015.

^{1,2,3} Trestné činy podle zákona č. 140/1961 Sb. trestní zákon.

⁴ Ostatní §§ podle zákona č. 40/2009 Sb. trestní zákoník.

4.4 Porušení právních norem a etického kodexu

Každé porušení právních norem, rozkazů nebo nařízení je v rámci bezpečnostních sborů také porušením etického kodexu, porušení je tak řešeno dle znaků dokonaného skutku, a to jako kázeňský přestupek nebo jako trestný čin.

Etický kodex Policie ČR je vydán rozkazem policejního prezidenta a jeho porušení příslušníkem je kvalifikováno jako porušení rozkazu, tudíž se jedná o porušení služební kázně a příslušník může být potrestán. U zaměstnanců, kteří nejsou ve služebním poměru, obsah kodexu platí také, ale při jeho porušení je jednání zaměstnance klasifikováno jako porušení pracovní kázně ve smyslu ustanovení zákoníku práce.

Etický kodex Vězeňské služby ČR je vydán nařízením generálního ředitele Vězeňské služby ČR. Stanovuje chování, jednání a povinnosti zaměstnanců, které vyplývají z právních či vnitřních předpisů. Dodržování kodexu hodnotí vedoucí pracovníci průběžně, v rámci svých řídicích kompetencí, a porušení kodexu je posuzováno jako porušení služebních kázně (příslušníci) a pracovních povinností (zaměstnanci) ve smyslu příslušných pracovních předpisů.

V rámci Celní správy ČR jsou v platnosti dva etické kodexy. Kodex pro zaměstnance tvoří přílohu Pracovního řádu Celní správy ČR, je také součástí pracovní smlouvy, jedná se o usnesení vlády č. 331, a jeho zásadní porušení je posuzováno jako porušení zákoníku práce, respektive interních aktů řízení. Etický kodex celníka je vydaný nařízením, stanoví standardy chování a jednání. Zásadní porušení je posuzováno dle platných právních norem a jeho dodržování posuzují služební funkcionáři při zpracovávání každoročního hodnocení svých podřízených.

Při porušení právních norem a dokonání skutku příslušníkem bezpečnostního sboru je po rozboru skutkové podstaty a zjištění vykazujících znaků rozhodnuto, zda skutek bude projednáván na úrovni kázeňského přestupku nebo trestného činu.

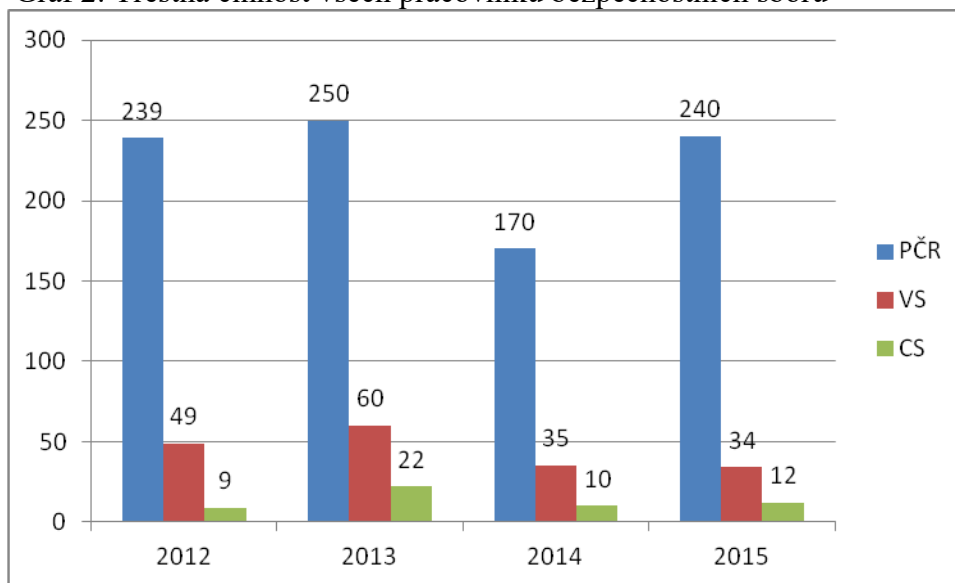
Pokud dokonaný skutek vykazuje znaky přestupku, vede řízení služební funkcionář ústně a o ústním jednání a o důležitých úkonech v řízení vyhotovuje písemný záznam. V případě, že v průběhu řízení jsou zjištěny okolnosti nasvědčující tomu, že dokonaný skutek vykazuje znaky trestného činu, musí služební funkcionář věc bezodkladně postoupit příslušnému orgánu. V průběhu řízení je na příslušníka

bezpečnostního sboru pohlíženo jako na nevinného, pokud je porušení prokázáno, je udělen kázeňský trest. Příslušník má ve stanovených lhůtách právo na odvolání.⁵¹

Když po rozboru skutkové podstaty skutek vykazuje přesvědčivé důkazní znaky trestného činu, je případ postoupen GIBS, která vznikla 1. ledna 2012 s účinností zákona č. 341/2011 Sb., o Generální inspekci bezpečnostních sborů.⁵² Zásadním úkolem GIBS je vyhledávat, odhalovat a vyšetřovat trestné činy příslušníků bezpečnostních sborů. Po ukončení vyšetřování je trestní spis předán státnímu zastupitelství.

Pro názornost bakalářská práce (dále jen BP) předkládá konkrétní statistické údaje o trestné činnosti příslušníků bezpečnostních sborů zveřejněné v ročních zprávách GIBS (2012 až 2015). Je nutné upozornit, že jednotlivé složky mají různé počty pracovníků a tudíž dochází k určitému vizuálnímu poměrovému zkreslení. Pro uskutečnění korekce BP uvádí počty pracovníků v roce 2015: Policie ČR – **příslušníci 40 077, zaměstnanci 9 644 (celkem 49 721)**; Vězeňská služba ČR – **příslušníci 6 896, zaměstnanci 4 012 (celkem 10 908)**, Celní správa ČR – **příslušníci 4 002, zaměstnanci 1 411 (celkem 5 413)**.

Graf 2: Trestná činnost všech pracovníků bezpečnostních sborů

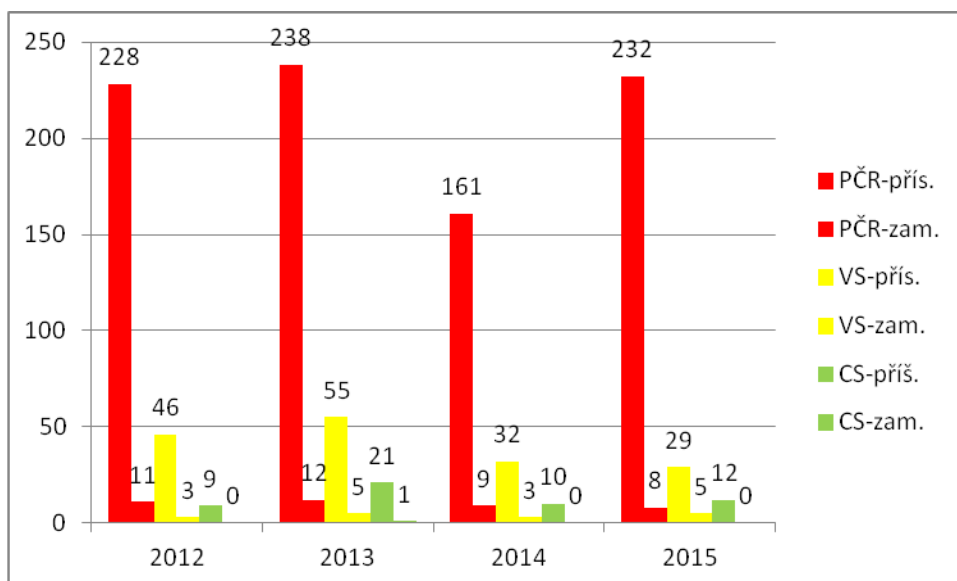

Zdroj: GIBS

⁵¹ ČESKO. Zákon č. 361/2003 Sb. o služebním poměru příslušníku bezpečnostních sborů. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2003, částka 121, s. 5898.

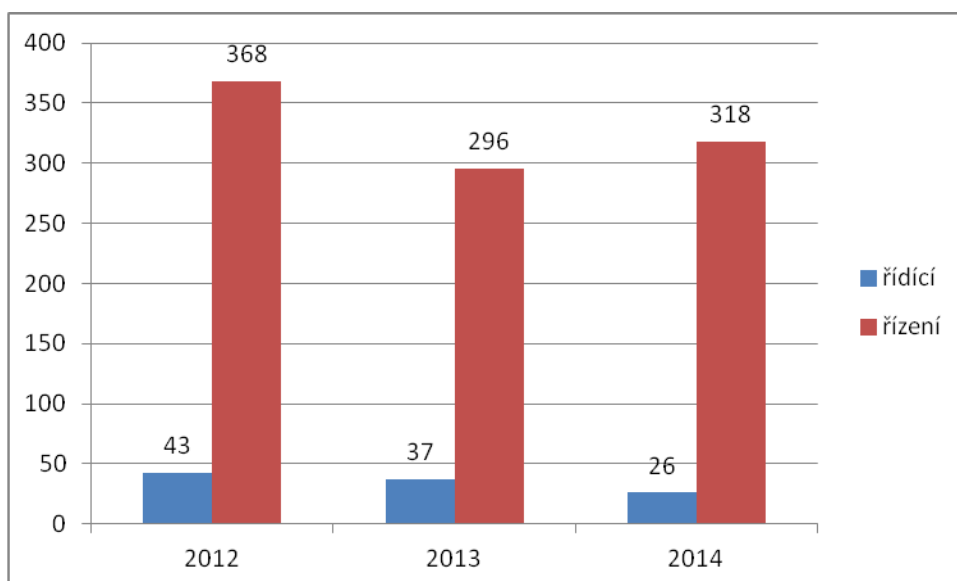
⁵² ČESKO. Zákon č. 341/2011 Sb. o Generální inspekci bezpečnostních sborů a o znění souvisejících zákonů. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2011, částka 120, s. 4242-4270.

Graf 3: Trestná činnost příslušníků a zaměstnanců bezpečnostních sborů

Zdroj: GIBS

Graf 4: Trestná činnost řídicích pracovníků a řízených pracovníků

Zdroj: GIBS

Z uvedených statistických údajů je zřejmé, že bezpečnostní sbory nejsou imunní vůči trestné činnosti, i když veškerá činnost je přesně stanovena zákony, rozkazy a vnitřními nařízeními, a nevyhýbá se ani vedoucím řídicím pracovníkům. Z uvedených grafů vyplývá (Graf 1 a 2), že největší podíl na trestné činnosti bezpečnostních sborů má Policie ČR a nejmenší Celní správa ČR, zde dochází k určité vizuální disproporcii, neboť jednotlivé složky bezpečnostních sborů mají rozdílné portfolio zaměstnanců.

Při procentuálním porovnání počtu trestných činů k počtu příslušníků v jednotlivých složkách již není rozdíl tak markantní (údaje rok 2015):

- Policie ČR – 0,58 procentního bodu,
- Vězeňská služba ČR – 0,42 procentního bodu,
- Celní služba ČR – 0,30 procentního bodu.

Největší nápad trestných činů je u Policie ČR, tento stav je také způsoben tím, že se příslušníci policie v porovnání s ostatními příslušníky bezpečnostních sborů nejčastěji pohybují v sociálním prostoru, a tím také mají vysokou frekvenci kontaktu s lidmi a jsou vystaveni vyššímu riziku ovlivnitelnosti ze strany potenciálních pachatelů korupce.

Při procentuálním porovnání počtu trestných činů k počtu zaměstnanců v jednotlivých složkách je výsledek následující (údaje za rok 2015):

- Vězeňská služba ČR – 0,12 procentního bodu,
- Policie ČR – 0,08 procentního bodu,
- Celní správa ČR – 0,00 procentního bodu.

V případě zaměstnanců dochází k přesunu pořadí jednotlivých složek. Zde se projevuje okolnost, že zaměstnanci policie a celní správa mají velmi malý prostor pro pohyb v sociálním prostoru a možnost se stýkat s ostatními členy sociálních skupin. Naproti tomu zaměstnancům vězeňské služby je dán větší prostor (možnost styku s vězni v rámci pracovních nebo jiných činností), a tím mají větší možnosti se stýkat s potenciálními pachateli korupce.

Ze statistiky je také patrné, že se trestná činnost nevyhýbá ani řídicím pracovníkům jednotlivých složek, což je velmi alarmující, neboť to jsou oni, kdo má dohlížet na své podřízené a odhalovat trestné jednání. Rozdíl mezi trestnou činností podřízených a nadřízených je v tom, že u podřízených většinou dochází k banální trestní činnosti, naproti tomu u nadřízených se většinou jedná o sofistikovanou trestnou činnost. V prostředí veřejné správy České republiky je korupce vnímána převážně ve formě přijímání a předávání úplatků, protislužeb, klientelismu nebo nepotismu. Bezpečnostní sbory jsou součástí veřejného prostoru, jsou financované z veřejných zdrojů a jejich pracovníci nejsou vůči korupci imunní. Na potírání korupce jednotlivé

bezpečnostní složky vytvářejí protikorupční programy, které jsou vydávány formou rozkazu, nařízením nebo interním příkazem. Součástí protikorupčních programů jsou etické kodexy jednotlivých bezpečnostních sborů, které jsou závazné, a vzhledem právního ukotvení sborů ve společnosti se považuje nedodržení kodexu za porušení služební nebo pracovní kázně. Podle závažnosti skutku a toho, jaké znaky tento skutek vykazuje, zda kázeňského přestupku nebo trestného činu, je zahájeno řízení, které může vyústit v udělení sankcí.

Protikorupční program Policie ČR byl vydán rozkazem policejního prezidenta č. 195 ze dne 29. července 2016, který novelizoval a vydal interní protikorupční program Policie České republiky. Protikorupční program je charakterizován jako nástroj a návod k vytváření a posilování protikorupčního klimatu a k řízení rozpoznávaných rizik korupce ve všech útvarech a organizačních článcích policie. Má přispět k tomu, aby při zjištění korupce byla včas přijata preventivní protikorupční opatření. Cílem je minimalizovat motivaci příslušníků a zaměstnanců policie ke korupčnímu jednání, zvyšovat u nich povědomí, že v případě odhalení budou potrestáni. Obsahuje oblasti opatření:

- vytváření a posilování protikorupčního klimatu – propagace protikorupčního postoje vedoucími příslušníky a zaměstnanci policie, etický kodex profesní etiky, vzdělávání příslušníků a zaměstnanců,
- transparentnost – při řízení jednotlivých procesů, činností a jejich kontrole, právo veřejnosti na informace, podávání podnětů a návrhů ze strany veřejnosti,
- řízení korupčních rizik a monitoring kontrol – manažerská odpovědnost za účinné nastavení kontrolních mechanismů,
- postupy při podezření na korupci – jednat rychle a v mezích zákonů, podezření postupovat kontrolním orgánům nebo GIBS,
- vyhodnocování interního protikorupčního programu policie – každoročně provádět vyhodnocení.

Protikorupční program Vězeňské služby ČR byl vydán nařízením generálního ředitele Vězeňské služby ČR č. 12 ze dne 31. března 2016, kterým se vyhlásil Protikorupční program Vězeňské služby České republiky. Cílem programu je vytvořit prostředí odmítající korupci, vhodnými průběžnými přijímanými opatřeními toto prostředí posilovat a aktivně propagovat etické zásady prostřednictvím etického kodexu,

který je součástí protikorupčního programu. Má sloužit k včasnému rozpoznání korupčních rizik, obsahuje preventivní opatření a kontrolní mechanismy.

Hlavním cílem programu je ochránit majetek státu a minimalizovat škody. Obsahuje opatření:

- vytvářet a posilování protikorupčního klimatu – snižovat motivaci a zvyšovat odhalení,
- kodex profesní etiky zaměstnance – etický kodex, hodnocení dodržování kodexu se hodnotí průběžně, nedodržení se posuzuje jako porušení služební nebo pracovní kázně,
- vzdělávání zaměstnanců – v protikorupční problematice a v oblasti profesní etiky,
- systém pro oznámení podezření na korupci – možnost oznámení podezření (vč. anonymního) na určená místa jak zaměstnanců, tak veřejnosti,
- ochrana oznamovatelů – deklarace systému ochrany oznamovatele,
- transparentnost – ve všech činnostech,
- zveřejňování informací o veřejných zakázkách,
- zveřejňování informací o systému rozhodování.

Interní protikorupční program Celní správy ČR byl zpracován na základě usnesení vlády České republiky č. 752/2013 a Deklarace Rady pro celní spolupráci, týkající se správního řízení a bezúhonnosti celních orgánů (Arušská deklarace) a v souladu s Rezortním interním protikorupčním programem Ministerstva financí České republiky. Aktualizován byl nařízením generálního ředitele Celní správy ČR. Cílem programu je vytváření a posilování protikorupčního klimatu, snižování motivace zaměstnanců ke korupci a zvyšování pravděpodobnosti jejího odhalení. Obsahuje opatření:

- propagace protikorupčního postoje služebních funkcionářů – povinnost a odpovědnost konkrétních funkcionářů,
- etický kodex – dodržování etické kodexu celníka a zaměstnanců, dodržování se hodnotí každoročně při pravidelném hodnocení,
- vzdělávání zaměstnanců,
- systém pro oznámení podezření na korupci – určená místa oznámení,

- ochrana oznamovatele – způsob ochrany,
- transparentnost – zveřejňování informací o veřejných prostředcích, o systému rozhodování, řízení korupčních rizik a monitoring kontrol.

4.5 Vztah veřejnosti a bezpečnostní sbory

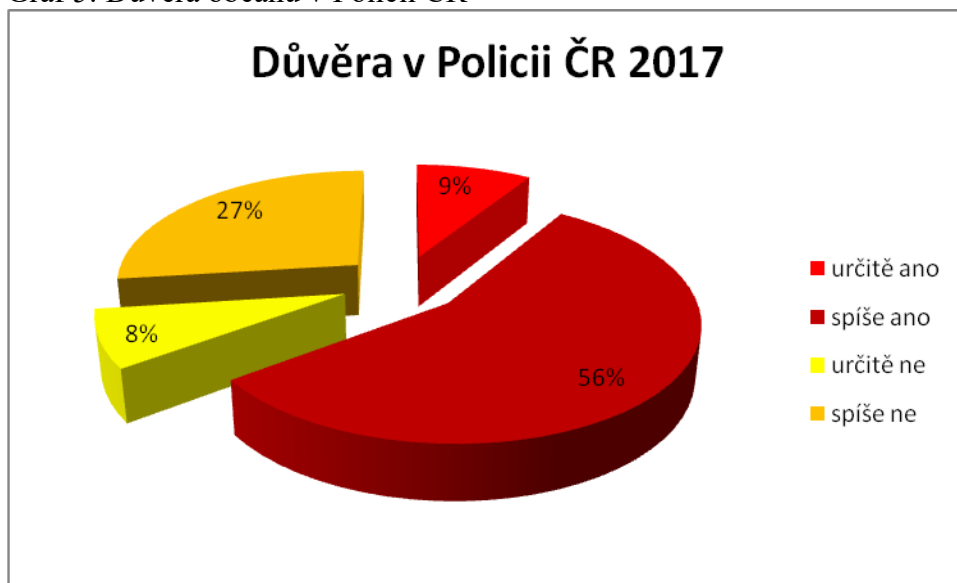
Vztah veřejnosti k bezpečnostním sborům je rozporuplný a specifický. Záleží, v jaké pozici je člen společnosti, tj. zda bezpečnostní sbor potřebuje nebo jej nepotřebuje, zda s ním přišel osobně do styku, a pokud ano, za jakých okolností, případně v jakém konfliktu. Vyjádřit jednoznačnou pozici nelze, a to z toho důvodu, že Policie ČR vykonává více času v sociálním prostoru a je ve větším styku s občany, ať již kladným nebo negativním smyslu a řeší většinou nepopulární problémy. Oproti tomu Vězeňská služba ČR a Celní správa ČR se v sociálním prostoru pohybuje minimálně, tudíž zájem veřejnosti je minimální, což se také odráží ve veřejném mínění. Záleží také na tom, v jaké pozici je občan, který poukazuje na negativní chování a jednání příslušníků bezpečnostních sborů, neboť na toto upozorňují právě ti, kteří mají největší problémy s právním řádem České republiky a sami postrádají morální normy a zásady nebo pocit odpovědnosti za své vlastní činy. Další velmi negativní vliv na veřejné mínění občanů mají okolnosti vztahující se k trestné činnosti příslušníků bezpečnostních sborů, ať v rámci jejich služební činnosti, nebo mimo ní. Dopad na veřejné mínění mají všechny spáchané trestné činy, ale více působí trestné činy na bázi korupce a zneužití pravomoci veřejného činitele. Největší dopad však mají trestné činy spáchané řídicími pracovníky, které mají vysokou společenskou nebezpečnost, protože jsou velice sofistikované. Je potřebné, aby se odpovědní funkcionáři touto problematikou zabývali a vytvářeli takové podmínky pro své podřízené, které budou mít vliv na snížení trestné činnosti. To znamená, vytvořit takové sociální prostředí (finanční ohodnocení, pracovní zázemí apod.), které pozdvihnou osobní morální kvality každého příslušníka. Na zlepšení celkové image bezpečnostních sborů pozitivně působí kulturnost chování a jednání jejich příslušníků, dodržování právních norem, dodržování profesní etiky, etických kodexů, protikorupčních programů a zvyšování úrovně vzdělání.

Významnou roli ve společnosti hrají média, která jsou faktorem majícím velký vliv na jedince a velmi ovlivňujícím veřejné mínění. Svým každodenním vysíláním zasahují do života občana a ovlivňují jeho myšlení. Paradoxem je, že občan je přesvědčen o tom, že v reálné činnosti bezpečnostních sborů probíhá vše tak, jak

prezentují média (především televizní seriály) a při setkání s praxí dochází k jeho zklamání a zkreslení jeho pohledu na bezpečnostní sbory, vytváří si o nich negativní obraz. Z tohoto hlediska je spolupráce bezpečnostních sborů s médii velmi důležitá, nejen v rámci oboustranné spolupráce při zajišťování bezpečnosti, ale především při budování vlastního image, při budování dobrých vztahu a důvěry občanů.

Skutečnost, že se Policie ČR více pohybuje v sociálním prostoru a je více na očích občanů, vykazují různé průzkumy veřejného mínění týkající se důvěry občanů v instituce. V těchto průzkumech velmi málo nebo skoro vůbec nefiguruje Vězeňská služba ČR nebo Celní správa ČR. Dne 26. července 2017 uskutečnil veřejný průzkum, Ústav empirických výzkumů, z. ú., (dále STEM) týkající se důvěry občanů v bezpečnostní složky. V průzkumu figurovala jen Policie ČR. Pro názornost jsou předloženy statistické údaje zveřejněné STEM, z nichž vyplývá, že Policie ČR má důvěru skoro dvou třetin obyvatel České republiky (viz Graf 5), což je v dlouhodobé časové řadě STEM od roku 1993 historické maximum.⁵³

Graf 5: Důvěra občanů v Policii ČR

Zdroj: STEM

⁵³ *Důvěra veřejnosti, v českou policii stále roste* [online]. Praha : STEM, 2017 [cit. 2017-07-26]. Dostupné z WWW:<<https://www.stem.cz/duvera-verejnosti-v-ceskou-policii-trvale-roste/>>.

5 EDUKACE PROFESNÍ ETIKY V RÁMCI ODBORNÉ PŘÍPRAVY

Úroveň vzdělání je významný fenomén vyspělé společnosti, je důležitá nejen pro mladistvé, ale má v dnešní době velmi důležitou roli i v životě osob pokročilejšího věku, neboť společnost se neustále vyvíjí a probíhající změny mají vliv na jejich společenský život a pracovní zařazení. Na tyto změny je nutná reakce nejen veřejných institucí zainteresovaných ve veřejném prostoru, ale také firem. Do popředí, mimo zvyšování vzdělání na akreditovaných středních, vyšších odborných a vysokých školách, se dostává celoživotní vzdělávání, které se stává nedílnou součástí lidí v mnoha profesích, a přispívá k lepším výsledkům a image firmám a institucím. Trend zvyšování úrovně vzdělání se také nevyhnul institucím působícím ve veřejném prostoru, tudíž ani bezpečnostním sborům. Celoživotní vzdělávání představuje důležité pojetí vzdělávání, kdy všechny možnosti doplňování vědomostí a informací jsou chápány jako propojený celek, které dovoluje spojovat vzdělávání a zaměstnání kdykoli v průběhu života. Umožňuje vzdělávání v různých vývojových fázích, vlastně po celý život.

5.1 Policie ČR

Výuka je realizovaná na školách, kde je zřizovatelem Policie ČR nebo Ministerstvo vnitra České republiky. Jedná se o střední policejní školy, vyšší odbornou školu, školící policejní střediska správ krajů, speciální výcviková střediska a Policejní akademii v Praze. Provádí se také další profesní příprava v místě pracovního zařazení. S etickým kodexem a profesní etikou jsou posluchači seznamováni v rámci výuky na uvedených školách, a to při absolvování základní nástupní odborné přípravy, také i následně v další specializační profesní přípravě. Po vydání byl kodex zveřejněn ve vnitřních interních předpisech pro příslušníky a zaměstnance. Při zavedení etického kodexu do praxe s ním byli všichni příslušníci s ním seznámeni v rámci profesního vzdělávání oproti podpisu. Znění textové části bylo graficky upraveno a umístěno na místech veřejně přístupných (úřadovny policie), tak aby široká veřejnost měla k seznámení bezproblémový přístup. Dále byl umístěn na webových stránkách Policie ČR.

5.2 Vězeňská služba ČR

Výuka příslušníků a zaměstnanců Vězeňské služby ČR se uskutečňuje v Akademii Vězeňské služby České republiky ve Stráži pod Ralskem, která má celorepublikovou působnost a zajišťuje profesní teoretickou, praktickou a speciální přípravu příslušníků vězeňské služby, příslušníků justiční stráže a občanských pracovníků. Akademie zajišťuje základní odbornou přípravu pro všechna pracoviště vězeňské služby na území České republiky pro nové zaměstnance nastupující do služebního nebo pracovního poměru. Základní vzdělávání probíhá podle zařazení zaměstnanců do výkonu služby nebo práce v organizačních jednotkách vězeňské služby s ohledem na splnění základních požadavků a kvalifikačních předpokladů pro výkon zastávané funkce. Dále Akademie zajišťuje pro vězeňskou službu specializační kurzy v rámci programu Celoživotního vzdělávání a kurzy pro další vzdělávání sociálních pracovníků. Při všech vzdělávacích akcích jsou posluchači seznamováni s profesní etikou a etickým kodexem. Nařízení generálního ředitele, kterým byl vydán etický kodex, bylo zveřejněno v interních předpisech. Zaměstnanci, kteří byli zařazeni ve služebním nebo pracovním poměru při zavedení etického kodexu do praxe, byli seznámeni s obsahem formou nařízení generálního ředitele oproti podpisu. Kodex není zveřejněn v místnostech, které jsou veřejnosti přístupné, seznámit se s textem kodexu může veřejnost na webových stránkách Vězeňské služby ČR.

5.3 Celní správa ČR

Výuka probíhá v školicím středku Celní správy ČR, má charakter dvoustupňového vzdělávání, kdy první stupeň tvoří základní celní kurz a druhý stupeň tvoří specializační kurzy. Základní celní kurz neprovádí interní formou a zaměřuje se na nové příslušníky za účelem získání základní odborné způsobilosti a dovednosti, potřebné pro výkon služby. V průběhu služebního a pracovního poměru probíhá další profesní vzdělávání pracovníků v certifikovaných specializačních kurzech, ve kterých se uskutečňuje odborná příprava za účelem dalšího prohlubování odbornosti podle zaměření na konkrétní služební místa se specifickým výkonem určitých činností. Tyto kurzy mají různou délku a formu, podle toho na co jsou zaměřeny. Ve všech kurzech a výukových cyklech jsou posluchači seznamováni s problematikou profesní etiky a s etickým kodexem. Kodex byl vydán formou nařízení generálního ředitele a byl zveřejněn ve věstníku interních předpisů. Při uvedení do praxe byli seznámeni všichni zaměstnanci celní správy oproti podpisu. Fyzické umístění kodexu v místech

veřejnosti přístupném bylo ponecháno na vůli jednotlivých ředitelů celních úřadů. Veřejnost se může informovat o kodexu na webových stránkách.

ZÁVĚR

Bakalářská práce na téma „Profesní etika bezpečnostních sborů“ je rozdělena do pěti kapitol. V první kapitole byla všeobecně nastíněna základní problematika daného tématu, byl stanoven cíl a byly stanoveny pracovní hypotézy. Druhá kapitola se teoreticky zabývá vysvětlením základních pojmů z oblasti etiky, profesní etiky, etických kodexů, morálky a svědomí. Třetí kapitola teoreticky i reálně se zabývá profesní etikou bezpečnostních sborů, které jsou v primární linii při zajišťování policejních statků, zabývá se jednotlivými konkrétními etickými kodexy, které pomáhají v boji proti korupci u bezpečnostních složek. Čtvrtá kapitola pojmenovává problém zvaný korupce a korupční jednání a prakticky prostřednictvím statistických údajů ukazuje na tento nebezpečný jev a poukazuje na jeho negativní vliv na veřejné mínění ve společnosti. V páté kapitole je popsán edukační proces profesní etiky a etických kodexů v bezpečnostních složkách a způsoby prezentace na veřejnosti.

Z úvodní teoretické části týkající filozofických kategorií z oblasti etiky vyplývá, že etika, profesní etika a etické kodexy mají místo v chování a jednání občanů, ale také ve firmách, ve veřejné sféře, v institucích a dalších činnostech prováděných v zájmu občana, i když v současné době to vypadá jako znovuobjevení objeveného a módní trend, ale také v činnostech konaných bezpečnostními sbory. Etické normy regulují jednání a chování v mezích morálky, ctí zákon o hodnotách jak lidského života, tak materiálních statků, a napomáhají k sebereflexi a utváření svědomí. Jednoznačně lze z teoretického hlediska říci, že etika, profesní etika a etické kodexy do sociálních struktur a bezpečnostních sborů patří.

Bezpečnostní sbory jsou organizace, u kterých je struktura a statut založen na systému velících funkcionářů a pracovníci jsou ve služebním poměru, nikoli v pracovním poměru. Veškerá činnost je podřízena vydaným závazným rozkazům, nařízením, předpisům a pokynům. Kompletní činnost organizace pak podléhá právním normám. Při porušení těchto norem dochází k porušení služební kázně a příslušník je sankcionován kázeňským trestem nebo je skutek postoupen k vyšetřování pro trestný čin. V tomto právním rámci se těžko vykazuje oblast působení profesní etiky a etických

kodexů, neboť i tyto jsou vydány formou rozkazu nebo nařízením a nesplnění podléhá sankcím. Navíc dodržování kodexů je průběžně vyhodnocováno a je součástí každoročního pracovního hodnocení. V tomto pojetí etických norem v bezpečnostních sborech dochází k určité disproporci, tyto normy by měly působit jako nějaká nástavba právních norem – tedy to, co nestanovuje zákon, by mělo podléhat působení etického kodexu. Praktická realizace se jeví jako určité hybridní řešení, neboť kodex je vydán rozkazem nebo nařízením, tudíž jako závazná vnitřní norma, a musí být dodržován pod kuratelou trestu, a ne jako doporučené morální pravidlo. U takového pravidla nelze vzhledem ke konstrukci českého právního řádu vyžadovat jeho dodržování pod hrozbou právní sankce. Tu by mělo nahrazovat, v případě morální normy, morální odsouzení nevhodného jednání a chování ostatními zaměstnanci. Z hlediska zakotvení v organizačním systému bezpečnostních sborů má etický kodex příznivce, ale i odpůrce, kteří nesouhlasí s jeho provedenou realizací. I když došlo k určité disproporci při zavedení do praxe, má etický kodex z hlediska stanovené hypotézy oprávněné místo při boji proti korupci.

Vzdělávání zaměstnanců bezpečnostních sborů probíhá ve dvou fázích. V první fázi výukou nových pracovníků v oblasti odborné přípravy pro získání základních vědomostí, dovedností a znalostí. V druhé fázi pak probíhá specializační výuka pro zvyšování odbornosti zaměstnanců pro výkon služby v rámci celoživotních vzdělávacích programů na vyšších odborných školách, vysokých školách a ve specializačních výcvikových střediscích. Při všech výukových akcích jsou posluchači seznamováni s etickým kodexem a profesní etikou. Zařazení těchto témat do výukového procesu je krok správným směrem, neboť skutek, který vykazuje znaky kázeňského přestupku nebo trestného činu, je porušením právních norem, tudíž i etického kodexu. Každé porušení, i nepodložené, těchto norem má negativní dopad na veřejné mínění a snižuje důvěru občanů v bezpečnostní sbory. Proto by bezpečnostní sbory měly eliminovat negativní signály o své činnosti směrem ke společnosti. Tomu se dá předcházet snižováním případů vykazujících znaky trestných činů, zvláště trestných činů mající znaky protikorupčního jednání, protože na ty je veřejnost velmi citlivá. Je dobře, že problematika etiky je zařazena do vzdělávacích procesů, neboť navozuje určitý systém seberegulace a morálního podvědomí, a to je určitě správná cesta pro zlepšení image ve společnosti. Názorně to dokazuje průzkum veřejného mínění, který zpracoval STEM, kdy statistické údaje dokazují, že Policie ČR má důvěru dvou třetin obyvatel České republiky, což je nejlepší výsledek od roku 1993.

Popularizační proces etického kodexu můžeme hodnotit kladně, protože zvolené formy zveřejněného textu jsou dostačující, je fyzicky vyvěšen na úřadovnách policie a na webových stránkách u všech bezpečnostních sborů. Při tomto řešení má každý občan, pokud má zájem, veřejný přístup k obsahu.

Každé porušení etického kodexu zaměstnancem bezpečnostních sborů vysílá negativní signál jeho okolí, ať již ke kolegům v pracovní skupině, tak i mimo ní. Zde musíme rozlišit intenzitu tohoto signálu, zda se jedná o skutek vykazující znaky kázeňského přestupku, nebo trestného činu. Kázeňsky přestupek nemá takový vliv na veřejné mínění, neboť celý proces se odehrává uvnitř pracovní skupiny a ve velmi malých případech se dostává mimo ní. Aby se například objevil v médiích, je víceméně nereálné. Média mají zájem jen o případy, především trestné činy, které jsou atraktivní pro čtenáře, posluchače nebo diváky. Především mají zájem o negativní projevy, ty pozitivní nejsou pro ně až tak zajímavé. Omezit tento stav je na straně bezpečnostních sborů, to znamená snižovat protiprávní jednání a chování zaměstnanců, a tím ukázat veřejnosti, že zakotvení ve strukturách společnosti je oprávněné. V každém případě porušení právních norem, tudíž i porušení etického kodexu, má vliv na veřejné mínění, a to buď v pozitivním, nebo negativním smyslu.

Ve stručném resumé můžeme konstatovat ve smyslu hypotéz, že profesní etika a etický kodex má místo v pracovních činnostech bezpečnostních sborů, provádění výuky daného tématu ve všech vzdělávacích cyklech je krok správným směrem, a že etické normy mají vliv na veřejné mínění – v kladném či negativním pohledu občana.

SEZNAM ZKRATEK

BP	bakalářská práce
EFQM	model Evropské nadace pro řízení kvality
Etické fórum ČR, z. s.	nezisková organizace působící oblasti vzdělávání etiky
Celní správa ČR	zákon č. 17/2012 Sb., o celní správě České republiky
Community policing	postupy, které vedou k aktivní spolupráci policie s Veřejností
CPI	index vnímání korupce mezi úředníky veřejné správy a politiky
GIBS	Generální inspekce bezpečnostních sborů, zákon č. 341/2011 Sb., o Generální inspekci bezpečnostních sborů a o změně souvisejících předpisů
PHARE	program podpory reforem v zemích střední Evropy
Policie ČR	zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky
policejní statky	obrana státu, ochrana státního a osobního majetku, veřejné bezpečnosti a bezpečnosti osob a veřejného zdraví, zajištění klidu a mravnosti ve společnosti
Rada pro celní spolupráci	Customs Co-operation Council – oficiální název Světové celní organizace
STEM	Ústav empirických výzkumů, z. ú.
Transparency International	mezinárodní nezisková nevládní organizace bojující proti korupci
Vězeňská služba ČR	zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážce České republiky

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

- Graf 1 Umístění České republiky v žebříčku indexu vnímání korupce (CPI). Zdroj Transparency International České republiky, náhodně vybrané statistické údaje ve výročních zprávách za rok 2008, 2012, 2014, 2015, 2016, údaj za rok 2017 byl převzat z tiskové zprávy ze dne 21. února 2018. <https://www.transparency.cz/cpi2017/>.
- Graf 2 Trestná činnost všech pracovníků (příslušníci + zaměstnanci) bezpečnostních sborů. Zdroj GIBS, zveřejněné zprávy o činnosti za rok 2012 – 2015. V dalších letech zprávy o činnosti nebyly zveřejněny. <http://www.gibs.cz/o-instituci/zpravy-o-cinnosti-a-analyzy>.
- Graf 3 Trestná činnost příslušníků a zaměstnanců bezpečnostních sborů. Zdroj GIBS, zveřejněné zprávy o činnosti za rok 2012 – 2015 (v dalších letech statistické údaje nebyly zveřejněny). <http://www.gibs.cz/o-instituci/zpravy-o-cinnosti-a-analyzy>.
- Graf 4 Trestná činnost řídicích pracovníků a řízených pracovníků. Zdroj GIBS, zveřejněné zprávy o činnosti za rok 2012 – 2014 (dalších letech údaje nebyly zveřejněny). <http://www.gibs.cz/o-instituci/zpravy-o-cinnosti-a-analyzy>.
- Graf 5 Průzkum veřejného mínění důvěry občanů v bezpečnostní složky, uskutečněn 26. července 2017, provedl STEM. V průzkumu figuruje jen Policie ČR. <https://www.stem.cz/duvera-verejnosti-v-ceskou-policii-trvale-roste/>.
- Tab. 1 Trestní stíhání příslušníků a zaměstnanců bezpečnostních sborů – korupční jednání. Zdroj Generální inspekce bezpečnostních sborů (GIBS), zprávy 2012, 2013, 2014, 2015 (v dalších letech nebyly zveřejněny a jsou nedostupné). §§ v řádku 2–4 jsou trestné činy podle zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon; §§ v řádku 5–13 jsou trestné činy podle novelizace trestního zákona zákonem č. 40/2009 Sb., trestní zákon.

PŘÍLOHY

- 1 Etický kodex policie České republiky
- 2 Kodex profesní etiky zaměstnance a příslušníka vězeňské služby České republiky
- 3 Etický kodex celníka

ETICKÝ KODEX POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY

Příslušníci Policie České republiky, vědomi si svého poslání, spočívajícího ve službě veřejnosti, založeného na úctě a respektu k lidským právům, vyjadřují následující principy, jež chtějí sdílet a dodržovat.

Cílem Policie České republiky je

- chránit bezpečnost a pořádek ve společnosti,
- prosazovat zákonnost,
- chránit práva a svobody osob,
- preventivně působit proti trestné a jiné protiprávní činnosti a potírat ji,
- usilovat o trvalou podporu a důvěru veřejnosti.

Základními hodnotami Policie České republiky je

- profesionalita,
- nestrannost,
- odpovědnost,
- ohleduplnost,
- bezúhonnost.

Závazkem Policie České republiky vůči společnosti je

- prosazovat zákony přiměřenými prostředky s maximální snahou o spolupráci s veřejností, státními a nestátními institucemi,
- chovat se důstojně a důvěryhodně, jednat se všemi lidmi slušně, korektně a s porozuměním a respektovat jejich důstojnost,
- uplatňovat rovný a korektní přístup ke každé osobě bez rozdílu, v souladu s respektováním kulturní a hodnotové odlišnosti příslušníků menšinových skupin všude tam, kde nedochází ke střetu se zákony,
- uvážení při výkonu služby jednat taktně, korektně a vhodně uplatňovat princip volného,

- používat donucovacích prostředků pouze v souladu se zákonem; nikdy nezacházet s žádnou osobou krutě, nehumánně či ponižujícím způsobem,
- nést odpovědnost za každou osobu, která byla omezena Policií České republiky na osobní svobodě,
- zachovávat mlčenlivost o informacích zjištěných při služební činnosti,
- zásadně odmítat jakékoliv korupční jednání, netolerovat tuto protizákonnou činnost u jiných příslušníků Policie České republiky, odmítnout dary nebo jiné výhody, jejichž přijetím by mohlo dojít k ovlivnění výkonu služby,
- zásadně se vyhýbat jakémukoliv jednání, které by mohlo být střetem zájmů

Závazkem vůči ostatním příslušníkům Policie České republiky je

- usilovat o otevřenou a partnerskou spolupráci,
- dbát, aby vztahy byly založeny na základě profesní kolegiality, vzájemné úcty, respektování zásad slušného a korektního jednání; jakékoliv formy šikanování a obtěžování ze strany spolupracovníků či nadřízených jsou vyloučeny,
- netolerovat ani nekrýt podezření z trestné činnosti jiných příslušníků Policie České republiky a trestnou činnost neprodleně oznámit; stejně tak netolerovat ani jiné jejich protiprávní jednání či jednání, které je v rozporu s Etickým kodexem Policie České republiky.

Osobním a profesionálním přístupem příslušníků Policie České republiky je

- nést osobní odpovědnost za svoji morální úroveň a svůj profesionální výkon,
- chovat se bezúhonně ve službě i mimo ni tak, aby důstojně reprezentovali Policii České republiky svým jednáním, vystupováním i zevnějškem.

Každý příslušník Policie České republiky, který jedná v souladu se zákonem a Etickým kodexem Policie České republiky, si plně zaslouží úctu, respekt a podporu společnosti, jejíž bezpečnost chrání i s nasazením vlastního života.

KODEX PROFESNÍ ETIKY ZAMĚSTNANCE A PŘÍSLUŠNÍKA VĚZEŇSKÉ SLUŽBY ČESKÉ REPUBLIKY

Preamble:

Kodex profesní etiky zaměstnance a příslušníka Vězeňské služby České republiky podporuje zákonnost a žádoucí standardy chování příslušníků ve služebním poměru k Vězeňské službě České republiky a zaměstnanců v pracovněprávním poměru k Vězeňské službě České republiky (dále jen „zaměstnanec Vězeňské služby České republiky“, není-li dále stanoveno jinak) v návaznosti na právní předpisy vztahující se k působnosti Vězeňské služby České republiky. Současně slouží jako informace pro veřejnost o způsobu jednání, které může od zaměstnanců Vězeňské služby České republiky požadovat.

Článek 1

Zaměstnanec Vězeňské služby České republiky vykonává profesi ve shodě s Ústavou České republiky, Listinou základních práva svobod, se zákony a ostatními právními předpisy, s právem Evropské unie, v souladu s doporučeními Evropských vězeňských pravidel, jakož i s mezinárodními smlouvami, kterými je Česká republika vázána, a zároveň činí vše nezbytné, aby jednal v souladu s ustanoveními Kodexu profesní etiky zaměstnance a příslušníka Vězeňské služby (dále jen „Etický kodex“).

Článek 2

- Při plnění úkolů je povinností zaměstnance Vězeňské služby České republiky jednat profesionálně, svědomitě, nestranně a ve vztahu ke všem osobám ctít lidskou důstojnost, zákonnost všech postupů včetně principu rovného zacházení, respektovat a chránit lidská práva.
- Zaměstnanec Vězeňské služby České republiky je odpovědný za úroveň profesionálního výkonu své funkce, respektuje v mezích právních předpisů též koncepce, priority a cíle Vězeňské služby České republiky a s tím související vnitřní předpisy a pokyny nadřízených vydané v souladu s tímto Etickým

kodexem. Svou práci vykonává na vysoké odborné úrovni, dbá o zvyšování své kvalifikace a odbornosti, při plnění svěřených úkolů postupuje tak, aby Vězeňské službě České republiky nevznikaly zbytečné náklady. Za kvalitu své práce a za rozvíjení svých odborných znalostí je osobně odpovědný a své vzdělání si studiem průběžně prohlubuje.

Článek 3

- Profesionální etika zaměstnance Vězeňské služby České republiky je neslučitelná s šířením urážek, pomluv nebo nepodložených obvinění zejména na adresu státního orgánu, územně samosprávného celku jako orgánů veřejné moci, jejich představitelů, jiného zaměstnance, a též protiprávním jednáním na veřejnosti.
- Zaměstnanec Vězeňské služby České republiky se chová tak, aby v době výkonu služby a pracovní době nediskreditoval sebe ani nepoškodil důvěryhodnost a vážnost Vězeňské služby České republiky.
- Zaměstnanec Vězeňské služby České republiky je při výkonu služby nebo práce vždy vhodně oblečen a upraven tak, aby nesnižoval dobré jméno Vězeňské služby České republiky.

Článek 4

Zaměstnanec Vězeňské služby České republiky je vždy zdvořilý, svým jednáním vyazuje tolerantnost, s vyloučením projevů diskriminace na základě pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení. S osobami, se kterými přichází při plnění svých povinností do kontaktu a s vězněnými osobami jedná korektně, dbá na zvyšování svého právního vědomí zejména v oblasti úcty k lidským právům.

Článek 5

- S výkonem pracovní nebo služební činnosti zaměstnance Vězeňské služby České republiky je neslučitelné jakékoliv korupční jednání.
- Zaměstnanec Vězeňské služby České republiky nevyžaduje a nesmí přijmout žádné dary nebo jiná zvýhodnění, které by mohly ovlivnit zákonnost a nezástrannost výkonu jeho pracovních nebo služebních povinností a rozhodování.

Neposkytuje ani nenabízí nikomu žádnou výhodu spojenou s využitím svého profesního postavení. Jedná tak, aby se při plnění jemu svěřených úkolů nedostal do postavení, ve kterém by byl zavázán nebo se cítil být zavázán oplatit službu či laskavost, která mu byla prokázána.

Článek 6

Zaměstnanec Vězeňské služby České republiky je povinen dodržovat zásady ochrany osobních údajů, zachovávat mlčenlivost o skutečnostech, o kterých se dověděl při výkonu své profese nebo v souvislosti s ní a které mají zůstat utajeny před nepovolanými osobami, či které byly za takové výslovně označeny, pokud ustanovení zákona nevyžaduje jinak.

Článek 7

Zjistí-li zaměstnanec Vězeňské služby České republiky ztrátu, neodpovědné hospodaření s majetkem, podvodné nebo korupční jednání, anebo se oprávněně domnívá, že se na něm vyžaduje, aby jednal způsobem, který je v rozporu s právními předpisy nebo je neetický, oznámí toto bez zbytečného odkladu.

Článek 8

Etický kodex navazuje a rozvíjí povinnosti zaměstnanců Vězeňské služby České republiky vyplývající ze základního pracovněprávního vztahu nebo služebního poměru a jejich nerespektování může být kvalifikováno jako porušení zákoníku práce a pracovního řádu, anebo porušení služební kázně.

ETICKÝ KODEX CELNÍKA

Cílem naší snahy je vytvořit takovou celní správu, jejíž zaměstnanci budou, kromě samozřejmého dodržování obecně závazných právních norem a interních předpisů, vykonávat své povinnosti nestranně, důvěryhodně, zdvořile a profesionálně. Účelem etického kodexu je vytvoření jednoho ze základních kamenů, na němž je postavena činnost celní správy a její bezchybné fungování při plnění úkolů veřejné správy v oblasti celnictví. Etický kodex je pouze jeden aspekt širší strategie zaměřené na zvyšování morální úrovně všech zaměstnanců celní správy.

Při dodržování etického kodexu hraje svou roli celá řada klíčových prvků, které je třeba vzít v úvahu:

1. Osobní odpovědnost

Všichni zaměstnanci nesou odpovědnost za dodržování etického kodexu. Zejména by měli:

- vykonávat své povinnosti pečlivě, pilně, profesionálně a čestně;
- seznámit se a ztotožnit se s etickým kodexem;
- snažit se o dosažení nejvyšších etických norem, nejen minimálních požadavků určených právními předpisy;
- chovat se ke kolegům a veřejnosti zdvořile, uvědomovat si a respektovat veškerá jejich práva, povinnosti a dodržovat pravidla služební kázně;
- chovat se tak, aby se zlepšovala pověst a profesionální postavení celní správy.

Mimo to služební funkcionáři mají zvláště důležitou úlohu a musí:

- být ostatním příkladem;
- zajistit, aby byli podřízení zaměstnanci seznámeni s příslušnými právními předpisy, požadovanými normami, postupy, instrukcemi, atd.;

- podniknout příslušné kroky v těch případech, kdy zaměstnanci neplní požadované normy.

2. Dodržování zákonů

Všichni zaměstnanci celní správy dodržují zákony a ostatní právní předpisy. Zvláštní odpovědnost zaměstnanců celní správy spočívá v tom, že přestupky zakotvené v zákonech, které se týkají působnosti celní správy, a k jejichž porušení došlo ze strany zaměstnanců celní správy, se považují za nejzávažnější porušení etických norem.

Pokud se zaměstnanci domnívají, že se od nich požaduje, aby jednali nezákonně nebo takovým způsobem, který porušuje etický kodex, neprodleně to oznámí příslušnému služebnímu funkcionáři, který podnikne účinné kroky k prošetření a případnému odstranění takového jednání.

3. Vztahy s veřejností

Veřejnost očekává, že jednání se zaměstnanci celní správy budou profesionální a důvěrná. V zájmu udržení vysoké úrovně služeb v oblasti celnictví je nezbytné uplatňovat takový přístup k veřejnosti, který je založen nejen na důsledném dodržování právních norem a respektování jejich práv, ale i na zdvořilosti, ochotě a pomoci.

V zájmu důvěry veřejnosti v celní správu je nutné, aby všechny stížnosti na činnost celní správy byly rychle a objektivně prošetřeny.

Je důležité, aby zaměstnanci celní správy byli při úředním jednání nestranní. V zájmu vyhnutí se kritice, že jeden subjekt je zvýhodňován oproti jinému nebo že byla přijata nějaká odměna, je nutné zvažovat pozvání k účasti na reklamních a podobných akcích. Pokud mají zaměstnanci pochybnosti ohledně charakteru pozvání, projednají svou přítomnost na takovéto akci vždy s příslušným služebním funkcionářem.

Jakékoliv pokusy o poskytnutí neoprávněných výhod výměnou za zvláštní zacházení zaměstnanci celní správy nahlásí příslušnému služebnímu funkcionáři.

Zaměstnanci při výkonu služebních povinností nebo tehdy, mohlo-li by to být považováno za oficiální stanovisko, nekomentují nevhodným způsobem záležitosti týkající se politiky a programů vlády.

Veřejnost má právo vědět, s kým jedná. Z tohoto důvodu se očekává, že zaměstnanci budou při styku s veřejností (např. korespondenci, telefonických hovorech atd.) uvádět své jméno, popřípadě prokazovat svou příslušnost k celní správě jiným stanoveným způsobem.

4. Přijímání darů, odměn, pohoštění a slev

Při výkonu svých služebních povinností zaměstnanci nepřijímají dary, pohoštění a jiné výhody, které je možné považovat za pokus ovlivňovat jejich rozhodování.

5. Vyloučení konfliktu zájmů

Konflikt zájmů může vyplynout ze služebního styku nebo ze vztahu k rozhodnutím týkajících se osob, které mají na projednávané věci soukromé zájmy. Pokud hrozí potenciální konflikt zájmů, informuje o tomto zaměstnanec příslušného služebního funkcionáře.

6. Mlčenlivost a využívání úředních informací

Všichni zaměstnanci mají povinnost zachovávat stanovenou mlčenlivost. Nelze zneužívat jakékoliv úřední informace k osobnímu prospěchu. Toto pravidlo se vztahuje také na veškeré dokumenty, záznamy a informace uložené v elektronické podobě.

Při zneužívání úředních informací jde zejména o:

- a. úniky informací;
- b. neoprávněné využívání informací pro osobní prospěch;
- c. pozměňování nebo zničení úředních záznamů a jiných dokladů získaných během výkonu služby a souvisejících s jejím řádným výkonem.

7. Využívání majetku a služeb celní správy

Mimo odůvodněné případy je zakázáno používání majetku a služeb celní správy pro soukromé účely nebo osobní prospěch.

Zaměstnanci by měli dbát na hospodárné využívání majetku celní správy a užívat svěřené prostředky k co nejefektivnějšímu plnění úkolů.

8. Pracovní vztahy

Všichni zaměstnanci by měli dbát na to, aby pracovní vztahy byly korektní, bez diskriminace a obtěžování.

Dobré pracovní vztahy jsou:

- spravedlivé a nestranné;
- bez alkoholu a narkotik – všichni zaměstnanci jsou povinni dodržovat zákaz konzumace alkoholických nebo jiných návykových látek během výkonu služby a dbát na to, aby před nástupem do zaměstnání nebyli pod vlivem těchto látek. Vzhled všech zaměstnanců musí být profesionální. Je vhodné, aby oděv vždy odpovídal potřebám, prostředí, situaci a obecným zvyklostem. Je nutné, aby profesionální vzhled prezentovali zaměstnanci ve služebním stejnokroji a při jeho nošení dodržovali ústrojovou kázeň.

Závěr

Fakt, že některý způsob chování není uveden v etickém kodexu, nezabraňuje tomu, aby toto chování nemohlo být považováno za nepřijatelné.

Etický kodex je morálním pravidlem a vzhledem ke konstrukci našeho právního řádu není možné vyžadovat jeho dodržování pod hrozbou právní sankce. Tu nahrazuje, v případě morálních norem, které nejsou součástí práva, morální odsouzení nevhodného jednání ostatními zaměstnanci.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Literární zdroje

1. ADAMOVÁ, L., DUDÁK, V., VENTURA, V. Základy filosofie, etiky a společenských věd. Praha : Fortuna, 2004. 149 s. ISBN 80-716-8905-X.
2. BÉLECKÝ, M. Jak se rodil Kodex profesní etiky. České vězení. 2004. č. 4. s. 23. ISSN 1213-9297
3. ANZEBACHER, A. Úvod do etiky. Praha : Zvon, 1994. 292 s. ISBN 80-711-3111-3.
4. BRUGGER, W. Filosofický slovník. Praha : Naše vojsko, 2006. 639 s. ISBN 80-206-0820-6.
5. DUFKOVÁ, I., ZLÁMAL, J. Policie a profesní etika se zaměřením na etický kodex Policie České republiky. Praha : SPŠMV Praha, 2005. 67 s. ISBN 80-239-5689-2
6. FILAK, A., BOHMAN, M. Policie evropských zemí a mezinárodní policejní spolupráce. Praha : PA ČR, 2007. 120 s. ISBN 978-80-7251-267-6.
7. HALBICHOVÁ, E. Korupce jako sociální a mravní problém. Praha, 2003. Diplomová práce. PAČR Praha, PA-21-6/SV-2003.
8. HERZOGO VÁ, Z. Základy filosofie a profesní etiky (třetí opravené vydání). Praha : PA ČR, 1999. 154 s. ISBN 80-7251-013-4.
9. HERZOGO VÁ, Z. Policejní korupce – mediální téma, nebo každodenní realita?. 2004. č. 2. S. 82 ISSN 1210-9150.
10. HERZOGO VÁ, Z. Policejní etika. Praha : Tiskárna MV, 2003. 122 s. ISBN 80-238-9984-8
11. CHMELÍK, J. Pozornost, úplatek a korupce. Praha : Linde Praha, 2003. 224 s. ISBN 80-7201-434-X
12. MACEK, P. UHLÍŘ, L. Dějiny Policie a Četnictva I. Praha : Themis, 1997. 178 s. ISBN 80-85821-52-4.
13. MACEK, P. UHLÍŘ, L. WIESMAIER, V. MOUDRÝ, P. Dějiny Policie a Četnictva II. Praha : Police history, 1999. 230 s. ISBN 80-902670-0-9.
14. MACEK, P. UHLÍŘ, L. Dějiny Policie a Četnictva III. Praha : Police history, 2001. 230 s. ISBN 80-86477-01-0.
15. MALÁ, D. Vězeňství po česku I. Tišnov : SURSUM, 2003. 129 s. ISBN 80-7323-062-3.
16. MALÁ, D. Vězeňství po česku II. Praha : DUHA Press, 2009. 88 s. ISBN 978-80-87061-36-7.
17. MATEK, P., ŠKODA, J., VAVER, F. Veřejné sbory. Praha : Wolters Kluwer ČR a. s., 2011. 384 s. ISBN 978-80-7357-572-4.
18. MAZÁK, E. Firemní kultura a etické kodexy. Praha: Bankovní institut vysoká škola, a.s., 2010. 148 s. ISBN 978-80-7265-075-0.
19. NESVADBA, P. *Policejní etika*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. 315 s. ISBN 978-80-7380-195-3.
20. PŘÍKAZSKÝ, V. J. Učebnice základů etiky. Kostelní Vydří : Karmelitánské vydavatelství s. r. o., 2000. 130 s. ISBN 80-7192-505-5.
21. RADVAN, E. Úvod do filosofie. Brno : Institut mezioborových studií, 2004. 163 s. ISBN 978-80-87182-23-9.
22. ROUDNÝ, R., ZILVAR, J. Korupce : Boj proti korupci ve veřejné správě. Pardubice : Univerzita Pardubice, 2001. 143 s. ISBN 80-7194-314-2.
23. SOKOL, J. Etika a život pokus o praktickou filosofii. Praha : Vyšehrad, spol. s r. o., 2010. 240 s. ISBN 978-80-7429-063-3.
24. Všeobecná encyklopedie. sv. 4. Praha : DIDEROT, 1999. 424 s.

Elektronické zdroje

ČESKO. VLÁDA. *VLÁDA ČR: Vláda České republiky* [online]. Praha : Vláda ČR, 2017-2018. Dostupné z WWW: <<https://www.vlada.cz/>>.

ČESKO. MINISTERSTVO VNITRA, ČESKÉ REPUBLIKY. *MVČR: Ministerstvo vnitra, České republiky* [online]. Praha : Ministerstvo vnitra ČR 2017-2018. Dostupné z WWW: <<http://www.mvcr.cz/>>.

ČESKO. JUSTICE. *JUSTICE: Justice České republiky, oficiální server českého soudnictví, aktuality* [online]. Praha : Ministerstvo spravedlnosti ČR 2017-2018. Dostupné z WWW: <<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33>>.

ČESKO. MINISTERSTVO FINANCÍ, ČESKÉ REPUBLIKY. *MFČR: Ministerstvo financí, České republiky* [online]. Praha : Ministerstvo financí ČR 2017-2018. Dostupné z WWW: <<http://www.mfcr.cz/>>.

ČESKO. VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. *MFČR: Vězeňská služba, České republiky* [online]. Praha : Ministerstvo spravedlnosti ČR 2017-2018. Dostupné z WWW: <<https://www.vscr.cz/>>.

ČESKO. CELNÍ SPRÁVA. *Celní správa ČR* [online]. Praha : Ministerstvo financí ČR, 2017. Dostupné z WWW: <<https://www.celnisprava.cz/cz/Stranky/default.aspx>>.

ČESKO. NOVINKY KRIMI. *Technopárty na Nymbursku skončila, policie zasahovat nemusela.* [online]. Praha : Právo 2017 [cit. 2017-07-30]. Dostupné z WWW: <<https://www.novinky.cz/krimi/444896-technoparty-na-nymbursku-skoncila-policie-zasahovat-nemusela.html>>.

ČESKO. VLÁDA. *VLÁDA ČR: usnesení vlády České republiky, o Národní politice podpory jakosti České republiky* [online]. Praha : Vláda ČR 2000 [cit. 2000-05-10]. Dostupné z WWW: <https://albatros.odok.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/80F2EBD9AC43DCFBC12571B6006DE8E2>.

ČESKO. POLICIE ČR. *Systém managementu Policie České republiky* [online]. Praha : PČR 2015 [cit. 2015-07-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.policie.cz/clanek/system-managementu-policie-ceske-republiky.aspx>>.

ČESKO. POLICIE ČR. *Co je to Community policing* [online]. Praha : Policie ČR © 2018. Dostupné z WWW: <<http://www.policie.cz/clanek/co-je-to-community-policing.aspx>>.

ČESKO. VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČR. *Interní protikorupční program vězeňské služby, České republiky* [online]. Praha : Ministerstvo spravedlnosti ČR 2016 [cit. 2016-05-22].. Dostupné z WWW: <<https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2017/03/Intern%C3%AD-protikorup%C4%8Dn%C3%AD-programu-VS-%C4%8CR-2016.pdf>>.

ČESKO. CELNÍ SPRÁVA ČR. *protikorupční program* [online]. Praha : Ministerstvo financí ČR 2017-2018. Dostupné z WWW: <<https://www.celnisprava.cz/cz/stranky/search.aspx?k=protikorup%C4%8Dn%C3%AD%20program>>.

ČESKO - LONDÝN. TRANCPARENCI INTERNATIONAL, ČESKÁ REPUBLIKA. *ČR získala v Indexu vnímání korupce za rok 2017o dva body více než loni..* [online]. 21.2.2018, Praha : Transparenci internacionál ČR 2017. Dostupné z WWW: <<https://www.transparency.cz/cpi2017/>>.

ČESKO. STEM. *Důvěra veřejnosti v českou policii stále roste* [online]. Praha : STEM nezisková organizace 2017 [cit. 2017-07-26]. Dostupné z WWW: <<https://www.stem.cz/duvera-verejnosti-v-ceskou-policii-trvale-roste/>>.

Legislativní dokumenty

ČESKO. Ústavní zákon České národní rady č. 1 ze dne 16. prosince 1992 Ústava České republiky. *In Sbírka zákonů Česká republika. 1993, částka 1, s. 1 – 16.*

ČESKO. Ústavní zákon České národní rady č. 2 ze dne 16. prosince 1992 Listina základních práv a svobod. *In Sbírka zákonů Česká republika. 1993, částka 1, s. 17 – 23.*

ČESKO. Zákon č. 140 ze dne 29. listopadu 1961 trestní zákon. *In Sbírka zákonů Československé socialistické republiky. 1961, částka 65, s. 485-510.*

ČESKO. Zákon České národní rady č. 555 ze dne 17. listopadu 1992 o Vězeňské službě a Justiční stráži České republiky. *In Sbírka zákonů České republiky. 1992, částka 112, s. 3298-3303.*

ČESKO. Zákon č. 361 ze dne 23. září 2003 o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů. *In Sbírka zákonů České republiky. 2003, částka 121, s. 5850-5910.*

ČESKO. Zákon č. 273 ze dne 17. července 2008 o Policii České republiky. *In Sbírka zákonů České republiky. 2008, částka 91, s. 4086-4115.*

ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník. *In Sbírka zákonů České republiky. 2009, částka 11, s. 354-461.*

ČESKO. Zákon č. 341 ze dne 6. listopadu 2011 o Generální inspekci bezpečnostních sborů a o znění souvisejících zákonů. *In Sbírka zákonů. Česká republika. 2011, částka 120, s. 4242-4270.*

ČESKO. Zákon č. 17 ze dne 8. prosince 2011 o Celní správě České republiky. *In Sbírka zákonů České republiky. 2012, částka 5, s. 98-123.*

Usnesení vlády České republiky č. 270 ze dne 21. března 2001 ke Kodexu zaměstnanců ve veřejné správě.

ČESKO. VLÁDA. Usnesení vlády České republiky ze dne 9. května 2012 č. 331 o Etickém kodexu úředníků a zaměstnanců veřejné správy. *In Věstník vlády pro orgány krajů a orgány obcí. 2012, roč. 10, částka 3, s. 29-33.*

Interní materiály

ČESKO. VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČR. VSČR: *Narizení generálního ředitele Vězeňské služby ČR č. 39, Kodex profesní etiky zaměstnance a příslušníka Vězeňské služby České republiky* [online]. VSČR, 2016 [cit. 2003-09-15]. Dostupné z WWW: < <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2017/03/Etick%C3%BD-kodex-2016.pdf> >.

ČESKO. VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČR. VSČR: *Narizení generálního ředitele Vězeňské služby ČR č. 12, Kodex profesní etiky zaměstnanců a příslušníků Vězeňské služby České republiky* [online]. VSČR, 2016 [cit. 2010-03-11]. Dostupné z WWW: < <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2017/03/Etick%C3%BD-kodex-2014.pdf> >.

ČESKO. POLICIE ČR. PČR: *Rozkaz policejního prezidenta č. 1, Etický kodex Policie České republiky* [online]. MVČR, © 2018 [cit. 2005-01-21]. Dostupné z WWW: < <http://www.policie.cz/clanek/eticky-kodex-policie-ceske-republiky.aspx> >.

ČESKO. POLICIE ČR. PČR: *Rozkaz policejního prezidenta č. 154, o profesní etice Policie České republiky* [online]. MVČR, © 2018 [cit. 2011-06-26]. Dostupné z WWW: < <http://www.policie.cz/clanek/pravni-predpisy-a-interni-akty-rizeni.aspx> >.

ČESKO. POLICIE ČR. PČR: *Rozkaz policejního prezidenta č. 195, interní protikorupční program Policie české republiky* [online]. MVČR, © 2018 [cit. 2016-06-29]. Dostupné z WWW: < www.policie.cz/soubor/protikorupcni-program-policie-cr-pdf.aspx >.